

NIEUW BOUWWERK AANPAK EN PREVENTIE SEKSUEEL MISBRUIK EN GRENSOverschrijdend Gedrag

1 juli 2014

Per 1 juli 2014 treedt een nieuwe klachtenprocedure in werking binnen de Rooms Katholieke Kerk in Nederland: het Reglement R.K. Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag. Voor de nieuwe regeling is aansluiting gezocht bij klachtenprocedures die gangbaar zijn in andere sectoren van de samenleving. De klachtenprocedure uit 2011 wordt de komende periode afgebouwd. Vanaf 1 juli 2014 kunnen geen klachten meer worden ingediend onder deze regeling.

De nieuwe klachtenprocedure maakt onderdeel uit van een nieuw bouwwerk voor de aanpak en preventie van seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag.

Op basis van de aanbevelingen van de heer W. Deetman, gepubliceerd in december 2011, nam de Kerk reeds diverse maatregelen. Zo richtten de Bisschoppenconferentie en de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) gezamenlijk de ‘Stichting Beheer en Toezicht inzake seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland’ op voor de behandeling van klachten van seksueel misbruik. Het bijzondere van deze klachtenprocedure was dat de Kerk zich niet beriep op verjaring en dat klachten van misbruik konden worden ingediend tegen overleden personen.

Daarnaast nam de Kerk verschillende maatregelen ter preventie, zoals de invoering van de eis van een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) voor de benoeming van priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers, het aannemen van kandidaten hiervoor en de aanstelling van bepaalde categorieën vrijwilligers en functionarissen. Per 1 juli 2014 treedt ook de ‘Gedragscode Pastoraat’ in werking. Hiermee sluit de Kerk aan bij gedragscodes die in andere sectoren van de samenleving gangbaar zijn. Een antecedentenonderzoek was reeds sinds 2005 verplicht bij de benoeming van priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers, wanneer zij overstapten naar een ander bisdom of een andere religieuze instelling.

Nieuwe richtlijnen voor de bisdommen inzake seksueel misbruik van minderjarigen sluiten aan bij wat de Congregatie voor de Geloofsleer

in Rome hiervoor vereist. Deze ‘Essential norms’ liggen momenteel ter goedkeuring bij de Congregatie voor de Geloofsleer en worden ingevoerd zo gauw de goedkeuring is verleend. Deze richtlijnen bepalen onder meer dat bij seksueel misbruik van minderjarigen altijd aangifte wordt gedaan bij het Openbaar Ministerie, zoals ook nu reeds praktisch is.

Het Meldpunt Misbruik RKK, dat valt onder de Klachtenprocedure van 2011, wordt de komende periode afgebouwd. Klachten die voor 1 juli 2014 zijn ingediend worden de komende tijd nog behandeld en afgerond. Na een grondverklaring van een klacht door de bisschop of hogere religieuze overste kunnen slachtoffers een verzoek tot goeddoening indienen bij de Compensatiecommissie.

Authentieke klachten aangaande ondervonden leed door seksueel misbruik, waarvan de Klachtencommissie van de Stichting Beheer en Toezicht niet kon adviseren deze grond te verklaren, vallen onder de ‘Slotactie’ van de Bisschoppenconferentie en de KNR en kunnen zo alsnog een afronding krijgen.

Het Platform Hulpverlening dat werd opgezet binnen het kader van de Stichting Beheer en Toezicht wordt voortgezet. Het Platform Hulpverlening zorgt voor professionele doorverwijzing naar hulpverlening op maat voor mensen die slachtoffer werden van seksueel misbruik door een vertegenwoordiger van de Kerk. Het Platform onderhoudt contacten met specialisten en gespecialiseerde centra in het land met deskundigheid op het gebied van seksueel misbruik. Ook beschikt het Platform over vertrouwenspersonen die desgewenst ingeschakeld worden.

De ‘Gedragscode Pastoraat’ en het ‘Reglement R.-K. Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag’ zijn gepubliceerd op de websites www.rkkerk.nl en www.knr.nl.

Daar zijn ook te vinden: het nieuwe bouwwerk voor de aanpak en preventie van seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag, een lijst met veel gestelde vragen en een overzicht van eerdere persberichten.

NEDERLANDSE KERKPROVINCIE PUBLICEERT EEN “KLEIN MISSAAL” 14 augustus 2014

Nieuwe tekst van het “Onze Vader” voor Nederland en Vlaanderen

Met de publicatie van het “Klein Missaal voor de Nederlandse Kerkprovincie” beschikt Nederland vanaf vandaag [14 augustus, red.] over een eerste resultaat van de intensieve samenwerking tussen de bisschoppen van Nederland en Vlaanderen. Deze samenwerking is gericht op een herziening van de bestaande vertaling van het Romeins Missaal, die dateert uit de jaren zeventig van de vorige eeuw. De Romeinse Congregatie voor de Eredienst heeft op 10 juni 2014 haar goedkeuring verleend aan de uitgave van het “Klein Missaal”.

Deze ingekorte uitgave van het missaal bevat naast de nieuwe vertaling van de orde van dienst voor de mis ook de eerste vier eucharistische gebeden, en telkens een versie van de eucharistische gebeden voor verzoening en voor bijzondere omstandigheden. Ook bevat het een dertigtal misformulieren en een aantal priefaties.

Onze Vader

Bijzonder is de aangepaste, gemeenschappelijke vertaling van het Gebed des Heren, het “Onze Vader”, waarvan tot nu toe in Nederland en Vlaanderen verschillende versies in omloop zijn. Decennia lang bleek het niet mogelijk om tot een gezamenlijke tekst voor beide landen te komen. Door de werkzaamheid van de “Commissio mixta”, de gezamenlijke commissie van Nederland en Vlaanderen voor de nieuwe vertalingen, is er nu wel een aangepaste versie van het Gebed des Heren. Daaraan hebben inmiddels zowel de Nederlandse en Belgische Bisschoppenconferenties, alsook de Romeinse Congregatie voor de Eredienst hun goedkeuring verleend.

De aangepaste vertaling van het Gebed des Heren luidt:

“Onze Vader, die in de hemel zijt,
uw naam worde geheiligd,
uw rijk kome,
uw wil geschiede,
op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood
en vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij vergeven aan onze schuldenaren
en breng ons niet in beproeving
maar verlos ons van het kwade.”

Voor Nederland zal de Nederlandse Bisschoppenconferentie op een later tijdstip bekend maken, vanaf welk ogenblik de nieuwe misteksten en de aangepaste versie van het “Onze Vader” in de liturgie gebruikt mogen worden. Een en ander zal gepaard gaan met een catechetisch-liturgische toeleiding, die nog in voorbereiding is.

**TOELICHTING BIJ DE NIEUWE GEMEENSCHAPPELIJKE
VERTALING VAN HET GEBED DES HEREN**

<p>Nederlandse tekst:</p> <p>Onze Vader, die in de hemel zijt, uw naam worde geheiligd, uw rijk kome, uw wil geschiede, op aarde zoals in de hemel. Geef ons heden ons dagelijks brood en vergeef ons onze schuld, zoals ook wij aan anderen hun schuld vergeven: en leid ons niet in bekoring maar verlos ons van het kwade.</p>	<p>Vlaamse tekst:</p> <p>Onze Vader, die in de hemelen zijt, geheiligd zij uw naam, uw rijk kome, uw wil geschiede, op aarde als in de hemel. Geef ons heden ons dagelijks brood en vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven aan onze schuldenaren: en leid ons niet in bekoring maar verlos ons van het kwade.</p>
<p>Latijnse tekst:</p> <p>Pater noster qui es in caelis: sanctificetur nomen tuum; adveniat regnum tuum; fiat voluntas tua, sicut in caelo, et in terra. Panem nostrum cotidianum da nobis hodie; et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; et ne nos inducas in tentationem; sed libera nos a malo.</p>	<p>Nieuwe gemeenschappelijke tekst:</p> <p>Onze Vader, die in de hemel zijt, uw naam worde geheiligd, uw rijk kome, uw wil geschiede, op aarde zoals in de hemel. Geef ons heden ons dagelijks brood en vergeef ons onze <i>schulden</i>, zoals ook wij <i>vergeven</i> <i>aan onze schuldenaren</i> en breng ons niet in beproeving maar verlos ons van het kwade.</p>

Terwijl in het Altaarmissaal voor de Nederlandse Kerkprovincie een oecumenische tekst voor het Gebed des Heren werd opgenomen, slaagden Nederland en Vlaanderen er niet in om bij de liturgievernieuwing na het Tweede Vaticaans Concilie een gezamenlijke vertaling voor het “Onze Vader”

te realiseren. Alle pogingen daartoe strandden (vgl. hierover verschillende bijdragen in het Tijdschrift voor liturgie, 61 (1977), p. 179-184; 185-205; 359-366).

De huidige herziening van de vertaling van de Orde van de mis namens de Nederlandse en Vlaamse bisschoppen werd door de *Commissio mixta* gezien als een unieke kans om eindelijk te komen tot een gezamenlijke tekst van het Gebed des Heren voor het gehele Nederlandse taalgebied. In de tijd na het Tweede Vaticaans Concilie waren in andere taalgebieden al nieuwe vertalingen van het “Onze Vader” gerealiseerd en ingevoerd. De Congregatie voor de goddelijke Eredienst en de Regeling van de Sacramenten gaf te kennen dat bij de herziening van de Nederlands vertaling van het *Missale Romanum* een gezamenlijke Nederlandse tekst van het Gebed des Heren gewenst was.

Het was het uitgangspunt bij de totstandkoming van een nieuwe vertaling om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de ingeburgerde Vlaamse en Nederlandse tekst en daarom te handhaven wat in beide vertalingen gelijkkluidend is. Daarbij moest ook gelet worden op de grondtekst, de verstaanbaarheid en ook de oecumenische vertalingen dienden geraadpleegd te worden.

De *Commissio mixta* vertrouwde de opdracht om een voorstel in die zin uit te werken toe aan een Nederlandse en Vlaamse exegeet, die op zeer korte termijn tot een resultaat kwamen, dat volledig door de *Commissio mixta* werd overgenomen.

De eerste bede van het Onze Vader (“*Pater noster qui es in caelis*”) kent een verschil tussen Nederland en Vlaanderen met betrekking tot de vertaling van “*in caelis*”: “in de hemel” (Ned.) en “in de hemelen” (Vl.). “Hemelen” is letterlijk, maar dit Hebraïsme werkt archaïserend. De Willibrordvertaling 1975, die ook in de meeste lectionaria en dus al in liturgisch gebruik terug te vinden is, vertaalt echter steeds enkelvoud behalve in de uitdrukking “Rijk der hemelen”. Daarom werd gekozen voor de vertaling: “Onze Vader, die in de hemel zijt”.

De tweede bede (“*sanctificetur nomen tuum*”) is ook verschillend in Nederland (“uw naam worde geheiligd”) en Vlaanderen (“Geheilgd zij uw naam”). Gekozen werd de Nederlandse vertaling te behouden gezien

de parallelle, drievoudig gelijke zinsconstructie, telkens eindigend met het werkwoord: “uw naam worde geheiligd, uw rijk kome, uw wil geschiede”.

De Latijnse tekst “sicut in caelo, et in terra” luidt in de Nederlandse versie “op aarde zoals in de hemel”, in de Vlaamse “op aarde als in de hemel”. Omwille van een gelijke vertaling van het zelfde woord verder in de tekst (“sicut et nos”, in de Nederlandse versie weer gegeven met “zoals ook wij”, in de Vlaamse met “gelijk ook wij”) werd ervoor gekozen het woord “sicut” in beide gevallen te vertalen met “zoals”.

Terwijl de nieuwe vertaling tot dusverre het meest aansluit bij de Nederlandse versie, verandert dit feitelijk in de tweede helft van de tekst vanaf de bede om vergeving “dimitte nobis debita nostra”. De Nederlandse versie luidt “vergeef ons onze schuld” – schuld in het enkelvoud –; de Vlaamse tekst heeft hier de meervoudsvorm “vergeef ons onze schulden”. “Schulden” is letterlijk en ook de in de lectionaria gebruikte tekst (Willibrordvertaling) heeft het meervoud. Deze meervoudsvorm is daarom overgenomen in de nieuwe vertaling.

De Nederlandse en Vlaamse vertaling van de Latijnse bede “sicut et nos dimittimus debitoribus nostris” lopen nogal sterk uiteen: “zoals ook wij aan anderen hun schuld vergeven”, respectievelijk “gelijk ook wij vergeven aan onze schuldenaren”. Om bovenvermelde reden verkoos de Commissio mixta de vertaling “zoals” voor het woord “sicut”. Met betrekking tot het zelfstandig naamwoord “debitores” kent de Nederlandse vertaling in tegenstelling tot de Vlaamse een omschrijving. Ofschoon het woord “schuldenaar” niet heel gebruikelijk is, is het toch goed Nederlands en het wordt ook gebruikt in oecumenische vertalingen. Vandaar heeft de nieuwe vertaling dit woord overgenomen.

Tot dusverre leunt de nieuwe vertaling van het Gebed des Heren aan bij de bestaande Nederlandse of Vlaamse vertaling. De exegeten stelden echter voor op een punt een wijziging aan de brengen in beide veertalingen, nl. met betrekking tot de vertaling van de bede “et ne nos inducas in tentationem”, tot nu toe in de Nederlandse en Vlaamse versie gelijk vertaald met: “en leid ons niet in bekoring”. Uit exegetisch onderzoek van de Griekse grondtekst voor het hier gebruikte Latijnse woord “tentatio”, nl. “πειρασμος” en de vertaling ervan blijkt dat “beproeving” de meer concordante vertaling van de Griekse grondtekst is. Het woord komt in het Nieuwe Testament 21 maal voor in

20 verzen; in de Willibrordvertaling 1978 wordt de vertaling “bekoring” uitsluitend gebruikt in twee samenhangende situaties van gebed, nl. in het Onze Vader (Mt 6, 13; Lc 11, 4) en bij de dialoog in Getsemani: “bidt dat ge niet op de bekoring ingaat” (Mt 26, 41; Mc 14, 38; Lc 22, 40.46). Bij de exegeten en in de *Commissio mixta* werd opgemerkt, dat het woord “bekoring” kan leiden tot misverstanden, omdat het in de omgangstaal gebruikt wordt in positieve zin als “aantrekking” en samenhangt met “bekoorlijk”. De huidige vertaling van het Onze Vader spreekt God aan als degene die in bekoring zou leiden; dit lijkt niet goed samen te gaan met Jak. 1, 13-14: “Niemand mag zeggen, als hij bekoord wordt: Ik word door Gods toedoen bekoord. God brengt niemand in verzoeking, zo min als Hijzelf door het kwade kan worden bekoord. Wordt iemand bekoord, dan is het altijd door het trekken en lokken van zijn eigen begeerte”. De vertaling “beproeving” wordt daarom beschouwd als de meer correcte vertaling en deze sluit ook meer aan bij oecumenische pogingen voor een gemeenschappelijk Onze Vader. Op basis van deze overwegingen werd als nieuwe tekst aan beide conferenties de vertaling “en breng ons niet in beproeving” voorgesteld.

De Nederlandse en Vlaamse bisschoppen en de Apostolische Stoel gaven daarna hun goedkeuring aan deze nieuwe vertaling van het Gebed des Heren. Beide conferenties zullen in een later stadium de invoeringsdatum bepalen voor het gebruik van deze nieuwe, voor Nederland en Vlaanderen gemeenschappelijke katholieke vertaling van het Gebed des Heren in de liturgie.

HOMILIE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de Nationale Bedevaart Brielle 2014 ‘Daden van Liefde’, Bedevaartskerk van de HH. Martelaren van Gorcum te Brielle, 12 juli 2014

2 Kor. 4, 7-25; 1 Joh. 3, 16-18; Mat. 10, 17-22

Broeders en zusters in Christus, we mogen vandaag -ik kan wel zeggen met zeer velen- in deze kerk zijn om de Nationale Bedevaart in dit heiligdom ter ere van de Martelaren van Gorcum te vieren. Een Nationale Bedevaart betekent niet dat we ons Nederlands zijn hier benadrukken. De Kerk is niet in haar aard nationalistisch. Wat we wel benadrukken is dat de heiligen, die wij vereren en die op deze plaats hun leven hebben gegeven, van grote betekenis zijn en dat we dat willen vieren met de gehele Nederlandse Kerkprovincie. En het is nog meer: de martelaren van Gorcum zijn heiligen van de wereldwijde Kerk. Het is niet de bedoeling dat we hun geloofsgetuigenis en hun levensloop voor onszelf houden. Dat mag gerust over de grenzen van ons land worden meegevierd. Er zijn bij de Nationale Bedevaart ook daadwerkelijk altijd mensen van buiten Nederland aanwezig.

Een bedevaart; ‘vaart’, omdat u gekomen bent en ‘bede’, omdat we bidden. De bedevaartkerk is een aantal maanden open in de zomer en ook individuele gelovigen kunnen hier komen om een kaars aan te steken. Maar dat is altijd in zichtbare verbondenheid met de gemeenschap die gelooft.

De martelaren zelf waren één in geloof, hoe verschillend in karakter of in achtergrond, ze waren verbonden met de Heer. De eenheid die de martelaren in hun getuigenis laten zien, is een eenheid die angst en ontredde overstijgt, en dat mag een voorbeeld zijn voor ons. Een Nationale Bedevaart om in eenheid ons geloof te vieren. Dicht bij de martelaren, maar in de eucharistie benadrukken dat we allereerst dicht bij de verrezen Heer zijn. Telkens wanneer de martelaren tot bidden kwamen en de eucharistie vierden en toen ze hun geloofsgetuigenis gaven tot in de dood, ook toen hebben ze dat zeker en bewust in verbondenheid met de Heer gedaan. Immers Jezus weet wat het betekent om in stervensangst vast te houden aan de liefde van zijn Vader (Cf. Mt. 26, 39.42; Lc. 22, 42-44). Van Jezus kunnen we leren wat overgave betekent, dat God ons nooit loslaat. De martelaren zijn een voorbeeld voor ons, juist in hun gezamenlijke verbondenheid met Christus.

Zo vieren we de eucharistie: Heer U hebt ons bijeengebracht en wilt U ons de kracht geven om trouw te blijven aan U, zoals de eerste leerlingen, en zoals de martelaren. We hoorden in de eerste lezing (2 Kor. 4, 7-25): we zijn niet zo sterk, we zijn aangetast door de zonde, door moeilijkheden geplaagd. En toch vraagt de Heer ons om sterk te blijven in geloof en liefde. Aarden potten (2 Kor. 4, 7), daar kan een barst in komen, die kunnen stukvallen, maar de liefde en de trouw van God is onze ruggengraat, de trouw van Christus het fundament waarop wij mogen staan.

Heel bijzonder ontvangen we zo de kracht die ons van God gegeven wordt, heel bijzonder in de persoon van Christus. We geloven niet in onbekende krachten of een inspiratie, maar in de persoon van Christus die naar ons toegekomen is, die de leerlingen zei: “Volg mij” (cf Mt. 4, 19; Mc. 1, 17) en die aan het kruis zei: “Vergeef het hun zij weten niet wat ze doen” (cf. Lc. 23, 34). Het is Christus, die in woorden en daden liefde laat zien.

De eenheid die we mogen leren van Christus, de verbondenheid met de Vader in de hemel, is niet iets wat we op eigen kracht kunnen bereiken. Natuurlijk, we mogen ons hart openstellen en bidden en ons toelagen op geloof en geloof zichtbaar maken in daden van liefde. Maar het valt en staat met de liefde van de Heer. Heer, wij geloven kom ons ongeloof te hulp (Cf. Mc 9, 24). Dat maakt ons tot mensen die sterk zijn, omdat de Heer onze sterkte is, en omdat we bij de gemeenschap van de Kerk willen behoren en niet zeggen: we doen het op eigen kracht.

We hebben vandaag aandacht voor het thema daden van liefde. Dit thema heeft de laatste maanden in het bisdom Rotterdam bijzondere aandacht gekregen. Daden van Liefde zijn direct verbonden met het Jaar van het Geloof. Paus Benedictus XVI schreef bij de aankondiging van het Jaar van het Geloof al dat geloof en liefde bij elkaar horen (Porta Fidei nr. 14). Liefde veronderstelt geloof om ons de lange adem te geven die nodig is. En geloof brengt liefde voort, om in daden van liefde tot uiting te brengen.

Van Christus kunnen we liefde leren, zei de tweede lezing (1 Joh. 3, 16-18). Daden van liefde is heel concreet. We hebben er in Jezus' leven voorbeelden van gezien. Bijvoorbeeld hoe Christus de leerlingen bij het laatste avondmaal aan de vooravond van zijn dood een voorbeeld gaf van echte dienstbaarheid. De Heer waste de voeten van de leerlingen en zei:

“Ik doe dit, doe gij evenzo” (Joh. 13, 14-15). Voeten wassen is een manier om te laten zien dat je dienstbaar wil zijn in Jezus’ Naam. Dat kan op veel manieren, door te luisteren naar iemand, door de nood te zien en te lenigen van iemand, te zien of je iets kunt betekenen ter ondersteuning, ook als het je moeite kost. Daden van liefde, voortkomend uit de belijdenis van ons geloof.

Het is belangrijk om daden van liefde te laten zien. Paus Franciscus zei tegen jongeren in Umbrië (4 oktober 2013): “Verkondig het geloof, desnoods met woorden.” Het gaat uiteraard met woorden, maar de daden komen op de eerste plaats. Dat zien we in het leven van de apostelen en in het leven van de martelaren. De martelaren van Gorcum hebben gesproken met hun vervolgers, met degenen die aan hen op dwingende wijze vragen stelden om het geloof in de werkelijke tegenwoordigheid van Christus in de eucharistie af te zweren alsook hun trouw aan de paus. Meer nog dan hun verdediging in woorden, waarbij het ene antwoord geleerder en welsprekender was dan het andere, meer nog dan die woorden spreekt hun uiteindelijke daad in geloof, namelijk dat ze hun leven geven. Geen groter liefde kan iemand hebben dan dat hij zijn leven geeft voor zijn vrienden, zegt Jezus (Joh. 15, 13).

Indrukwekkend. Je geld geven is al moeilijk of je huis, of je goede naam delen met anderen en niet altijd op de voorgrond staan, maar je leven geven is van een andere orde. Daarbij moeten we niet denken aan terrorisme. Je leven geven voor je vrienden is niet het leven van anderen nemen. Als iets in aanzien staat bij God, is het wel het leven dat we hebben gekregen, van onze vroegste ontvangenis tot onze laatste snik. Hij schenkt ons ook eeuwig leven, want de Heer die stierf aan het kruis zei tegen de rouwmoedige misdadiger die naast hem hing: “Vandaag nog zult ge met Mij zijn in het paradijs” (Lc. 23, 43). En velen in de vroege Kerk hebben met hun leven getuigd. Uiteindelijk, na angst, durft ook de apostel Petrus zijn leven te geven. Omdat hij weet dat zijn vriend Jezus verrezen is en hem is voorgegaan in de dood.

In het evangelie van vandaag (Mt. 10, 17-22) maakt Jezus duidelijk dat zijn leerlingen veel tegenstand zullen ontmoeten en verwerping zullen meemaken. Inderdaad, er zullen steeds weer mensen zijn die het leven lastig of onmogelijk maken, die de boodschap en de zending van Christus

tegenwerken en vijandig bejegenen. Vertrouw erop dat je dan in kracht van de Geest de woorden zult spreken die je ingegeven worden, dat je de woorden spreekt die dan nodig zijn. Petrus heeft dat meegemaakt, lees de Handelingen der apostelen maar (cf. Hand. 4, 19-20). Maar ook hoe Petrus spreekt vol geestkracht en mensen door hem tot geloof komen (cf. Hand. 2, 37-40). En dan zegt Petrus niet: wat heeft de Heer het toch goed met mij getroffen. Nee, de leerlingen zijn blij met wat de Heer bewerkt heeft door hun woorden en daden (cf. Hand. 14, 27). Het is het werk van Christus. Dat is het werk van de Kerk, door de eeuwen heen. De Kerk die soms wordt gedecimeerd en soms bloeit, die momenten heeft van trots om er bij te horen, en die ook schaduwkanten heeft van ‘was dat maar nooit gebeurd’. Het is de Heer die de Kerk vasthoudt, die de martelaren van Gorcum stuk voor stuk bij de hand heeft gehouden.

Je moet er niet aan denken om je leven zo te moeten geven: martelaarschap. In de heilige Schrift worden lijden en dood gaan als zodanig niet verheerlijkt. Het gaat er niet om ons leven opzettelijk te vernietigen, maar om het toe te vertrouwen aan God die ons het leven heeft geschonken. In die zin is het anders dan terrorisme in onze tijd. Het gaat niet aan om je met bommen om je middel te begeven te midden van andere mensen en dan te ontploffen. Dan neem je vooral het kostbare leven van andere mensen. Martelaarschap in christelijke zin is geheel anders: pas als iemand het leven van je wil afnemen, ben je bereid omwille van je geloof met Christus te sterven om zo te getuigen van Gods liefde en het eeuwig leven te verwerven.

Niet iedere gelovige wordt gevraagd als martelaar zijn leven te geven. ‘Dan valt het weer mee’, hoor ik u denken? Maar: je leven geven in de zin van het je in dienst te stellen van anderen, is voor een christen elke dag aan de orde en daarom zijn daden van liefde die voortkomen uit geloof zo hard nodig. Je leven geven aan God en de naaste (cf. Mt. 22, 36-40). Op de eerste plaats door trouw te blijven aan het gebed, het gesprek met God, zoals ook vandaag in de viering van de eucharistie. We zijn hier in de kerk om tegen de Heer te zeggen dat we in Hem geloven en op Hem vertrouwen, en om te vragen dat ons geloof zo sterk moge zijn dat het te allen tijde blijft, dat het ons steunt en uitstraling mag hebben. Mag het vandaag ook zo zijn dat de vrucht van ons gebed voor zieken en mensen die hun noden aan ons hebben toevertrouwd, of ons gebed vanwege onze eigen zorgen, vruchtbaar zal zijn, verhooring zal vinden. En soms zijn er dingen die je niet

bespreekt en die in je hart verborgen blijven. Weet dan, de Heer kijkt in ons hart om zijn liefde aan ons te geven in de mate dat we die nodig hebben, en telkens opnieuw. En mogen wij op onze beurt onze liefde beschikbaar stellen aan elkaar. Dan zijn we een Kerk, ook vandaag, die leeft van de liefde van God en die liefde daadwerkelijk wil brengen aan alle mensen van goede wil. Moge de Heer ons omvormen, mogen we ons bekeren, en mogen we zeggen: Heer, bij U is vergeving en daarvan leven wij, bij U is liefde en daarvan leren wij, in U vinden we onze hoop: stel onze hoop nooit teleur. Amen.

HOMILIE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de priesterwijding van Bouke Bosma en de diakenwijding van Jos van Adrichem, Iwan Osseweijer en Bertran van Paassen, Kathedraal HH. Laurentius en Elisabeth, 15 november 2014

Jesaja 61, 1-3a; Romeinen 12, 4-8; Johannes 20, 19-23

Broeders en zusters in Christus. We mogen vandaag in deze volle kathedraal een viering houden die werkelijk bisdombreed is. U bent van vele plaatsen uit het bisdom gekomen. Sommigen met de bus in parochieverband, maar ook als familie van de wijdelingen, als vrienden en bekenden om hier samen aanwezig te zijn voor deze plechtige wijding.

We zijn binnengekomen in de kerk via verschillende ingangen, maar binnenkomen in de Kerk vraagt vooral ook om ons hart te openen voor de Heer, zodra we het kruisteken hebben gemaakt. We zijn in zijn huis en Hij is onze gastheer. We zongen een plechtig Kyrie Eleison, want we hebben altijd Gods barmhartigheid nodig, en we zongen het Gloria: eer aan God, omdat God groot is, altijd groter is dan wijzelf. In deze gezindheid zijn we bijeengekomen.

Vandaag vieren we dat vier mannen uit ons midden ingaan op de roepstem van de Heer, drie van hen zeggen ja op de diakenwijding en een van hen op de priesterwijding. Als bisschop mag ik instemmen met hun ja-woord, met hun roeping. Wijdingen voor het diaconaat en voor het presbyteraat in één viering. Soms wordt wel gezegd: 'Is dat niet wat veel? Er zijn maar liefst twee wijdingsgebeden.' Inderdaad is dat zo, maar de wijdingen samen vieren is ook een uiting van de eenheid die tussen priesters en diakens mag bestaan waar het gaat om het dienstwerk in de Kerk rond de bisschop. En niet zomaar rond de bisschop, want we zijn hier samengekomen rond het altaar. Het is met de bisschop rond Christus de verzezen Heer. In eenheid mogen de wijdelingen hun dienstwerk gaan uitoefenen. We zullen aan het eind van deze viering horen waar zij straks werkzaam zullen zijn in pastorale teams. Ze gaan niet samen in één en hetzelfde team werken als diaken of priester, maar wel mogen zij hun werk in eenheid beleven, omdat het de ene Heer is die roept en de ene heilige Geest die ons zoveel gaven geeft (cf 1 Kor. 12, 4). Die gaven betreffen overigens niet alleen het diaconaat en het

priesterschap, maar ook vele gaven naast het priesterschap en het diaconaat. De schriftlezingen van vandaag kunnen ons helpen om bewust in geloof de eenheid te beleven, in eensgezindheid de dingen van de Heer op te bouwen. In de tweede lezing (Rom. 12, 4-8), om daarmee te beginnen, staat dat we één lichaam in Christus zijn. Met vele ledematen vormen we een organisme met vele taken en talenten. En juist in verbondenheid met de ene Heer mogen we de eenheid tot uiting brengen in onze woorden en in ons dienstwerk. Paus Franciscus schrijft: “Het beeld van het lichaam wil de gelovigen niet reduceren tot een eenvoudig deel van een anoniem geheel, louter tot een element van een groot raderwerk, maar onderstreept veeleer de vitale eenheid van Christus met de gelovigen en van alle gelovigen onder elkaar” (Lumen fidei 22). Je zou kunnen denken: wat zit dichterbij het hoofd van de Heer? Maar alles is nodig en weet dat de Heer je roept en een plaats geeft en je vraagt je talenten in te zetten in het licht van Christus in de Kerk. En heel bijzonder mogen we dat vandaag vieren.

De profeet Jesaja (Jes. 61, 1-3a) spreekt de woorden die Jezus later in de synagoge zal lezen en toepassen op zichzelf. Bevrijden en vreugde brengen is nooit een taak die je in je eentje doet. Het is op de eerste plaats de Heer zelf die dit bewerkt en mogelijk maakt. Met Hem werken wij mee. In gezamenlijkheid met de Heer volbrengen we deze zending. Je begint in de Kerk nooit je eigen ‘loket’. Het is de Heer die ons voorgaat en bijeenbrengt. Als diakens en priesters treed je in zijn dienst samen met de hele Kerk.

En het evangelie (Joh. 20, 19-23) is zeker tot bemoediging en sterkte. Toen de Heer aan het kruis was gestorven, leek het alsof alles voor niets was geweest. Maar de Heer is verrezen, Hij zegt tot zijn leerlingen: Vrede zij u. En Hij blaast over hen. Je kunt de heilige Geest niet zien en aanraken, maar wel ontvangen en ervaren als trooster en helper en als leraar (wat een eretitel is van de heilige Geest) om ons steeds in herinnering te brengen wat de Heer zelf heeft gezegd en geleerd (cf Joh. 14, 15.26).

De drie lezingen van vandaag gaan over de eenheid van het lichaam van Christus, het deelhebben aan de ene zending van de Heer in kracht van de heilige Geest. Dat gaat niet altijd vanzelf. In gezinnen niet, in teams niet, in parochies niet. En daarom staat er nadrukkelijk bij in het Johannes evangelie dat we vergeving mogen ontvangen. De apostelen krijgen van de verrezen Heer de macht om zonden te vergeven (Joh. 20, 21-23), zodat we

niet blijven hangen in wat verkeerd ging, maar steeds weer -verzoend met de Heer- mogen gaan staan in het dienstwerk van de Heer.

Eenheid gaat over onze gezamenlijkheid in Christus, niet alleen waar het gaat om priesters en diakens en bisschoppen, maar eenheid is een gave en opdracht van de Heer aan de gehele Kerk. Dat zegt ook het Tweede Vaticaans Concilie. Degenen die het ambt van diaken, priester en bisschop bekleden en de andere gedoopte gelovigen zijn in de Kerk op elkaar aangewezen, in eenheid op elkaar betrokken (Lumen Gentium 10). Het gewijde ambt wordt vervuld door verkondiging en toerusting in geloof, door heiliging in de liturgie en de sacramenten en door leiding geven in dienstbaarheid. Dit dienstwerk van het gewijde ambt is betrokken op de hele gemeenschap van gedoopten. In de Kerk hebben we elkaar nodig. Je kunt geen gemeenschap van gedoopten zijn als je niet voortdurend wordt gevoed en gesterkt. We zijn geroepen om steeds opnieuw in gemeenschappelijkheid -met onderscheiden gaven en talenten- het ene koninkrijk van God te dienen.

We begonnen deze eucharistieviering met het zingen van het Veni Creator Spiritus, 'Kom Schepper Geest', omdat we de Geest van God nodig hebben. Dat was ook zo vijftig jaar geleden bij de start van het Tweede Vaticaans Concilie. Er werd in de aula van het Concilie pas begonnen met vergaderen en uitwisselen, nadat eerst de heilige Geest biddend en zingend was aangeropen. En ook de Kerk kon pas beginnen nadat de apostelen de heilige Geest ontvingen van Jezus zelf die over hen blies en kracht gaf om alles te doen wat nodig is. We moeten in ons leven (als individuele gelovige en als Kerk) nog vaak bidden om de heilige Geest.

We vieren vandaag een plechtige wijdingsviering en we zijn met velen. Maar we weten ons tegelijkertijd ook klein en we hebben te maken met krimp. Soms moeten er kerkgebouwen gesloten worden. Soms kunnen we niet anders dan minder mensen in pastorale teams aanstellen. We hebben te maken met vermindering van vrijwilligers en überhaupt zijn we in onze parochies met minder mensen. Maar daarbij mogen we benadrukken dat we als Kerk een levend lichaam zijn, en dat er altijd groei mogelijk is. We moeten ons verbinden met het evangelie en niet met statistieken. Door de heilige Geest kunnen gebeurtenissen plaatsvinden die leiden tot nieuwe groei en vitaliteit. Groei in aantallen en groei wat betreft onze band met de Heer: eenheid van geloof, gemeenschapszin en dienst aan de naaste.

Mogen we zo blijven bidden om de heilige Geest. We zijn vaak in ons bidden gewend om daar louter ons eigen plan naast te leggen: Heer, geef uw Geest, want dit hebben we nog als beleid en dit of dat willen we uitvoeren. Maar laten we op de eerste plaats de Heer vragen ons de weg te wijzen, in kracht van de Geest. Met de vele talenten (cf. Mt. 25, 14-30), in de teams en in parochies, als kostbare gaven van de heilige Geest die op elkaar betrokken mogen zijn. Amen.

INLEIDING

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de Katholieke Gezinsdag, Oegstgeest, 5 oktober 2014, ‘Huwelijk en gezin en Daden van Liefde’

U heeft als thema voor deze dag gekozen voor ‘Daden van liefde’. Daden van Liefde is in het bisdom Rotterdam een thema geweest. Dat heeft een ontstaansgeschiedenis. Daden van liefde, sommige mensen zeggen wel: het gaat toch niet alleen om wat we doen? En anderen zeggen juist weer: het gaat toch niet alleen om bidden. Geloof en liefde horen bijeen gehouden te worden. Dat hebben we willen benadrukken met het jaar van Daden van Liefde voorafgegaan door het Jaar van Geloof.

‘Jaar van het Geloof’

We werden uitgenodigd door paus Benedictus XVI om 50 jaar Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) te vieren. De paus schreef een brief waarin hij dit jaar aankondigde, ‘Porta Fidei’, poort van het geloof. Die brief is heel belangrijk, omdat hij niet alleen spreekt over het geloof van de apostelen en het geloof van de Kerk de eeuwen door, maar ook vraagt hoe het is gesteld met ons geloof, in onze tijd, waarin we als gezin leven, of bisschop zijn. De paus vroeg om aandacht te hebben voor het geloof. Het begint ermee dat we het geloof ontvangen hebben als een gave, en als je het uitdraagt doe je dat nooit in je eentje, maar in verbondenheid met de Heer. De paus schrijft in ‘Porta Fidei’ over de apostelen, die vele kilometers aflegden om het geloof te verkondigen. Dat deden ze, omdat ze eerst zelf geraakt waren door de Heer en zijn evangelie. En als ze weer thuis kwamen, zeiden ze niet ‘wat geweldig wat we hebben gedaan’, maar vertelden ze hoe de Heer met hun hulp de poort van het geloof voor anderen had geopend (Hand. 14, 27). Met het Jaar van het Geloof wilde de paus dat we de poort van het geloof zouden kunnen openen voor mensen die nu leven. We mogen beginnen bij Christus. De paus hoopte dat ook door het gebed mensen de weg naar de Kerk weer zouden vinden.

Geloof en daden van liefde

We mogen het geloof belijden en het geloof in daden van liefde zichtbaar maken. Het geloof roept op om tot daden van liefde te komen. Dat doe je niet vanzelf, maar omdat de liefde van God je daartoe aanzet. Zoals Paulus zegt: de liefde van Christus vuurt ons aan (2 Kor. 5, 14). Het geloof is een rijkdom. Dat geloof en daden van liefde bij elkaar horen, schreef de paus

ook al in eerdere teksten voor ‘Porta Fidei’, waarin hij mooie dingen schrijft over de samenhang van de viering van de eucharistie en daden van liefde. Zie bijvoorbeeld in de encycliek ‘Deus Caritas Est’ (art. 14). We mogen de Heer ontmoeten in de eucharistie. De Heer is trouw aan wat Hij beloofd heeft: Ik blijf met u tot het einde van de tijd (Mt. 28, 20) en het is duidelijk dat Hij dat gedaan heeft, Hij maakt zijn belofte waar want in elke eucharistie komt Hij bij ons. Als je dat beseft, kun je niet anders dan open staan voor zijn liefde, die aannemen en uitdragen. Jezus is in de eucharistie, zij het verhuld, net zo dichtbij ons als Hij was bij de apostelen lange tijd geleden. Dat weten we als we kijken met de ogen van het geloof en vertrouwen in God.

Geloof en de liefde van de Heer bij elkaar houden. Dat is wat we met het Jaar van het Geloof hebben willen doen. En daarom hebben we in het bisdom Rotterdam een periode gehad rond Daden van Liefde. De aansporing daartoe hebben we zo kunnen overnemen uit ‘Porta Fidei’ (zie art. 14). We hebben als bisdom een Magazine getiteld ‘Daden van Liefde: Leven in dienstbaarheid’ gemaakt en daarin ook laten zien dat er op het vlak van daden van liefde vanuit het geloof al veel gebeurt. Anders zou je misschien kunnen denken dat het te veel is om aan te beginnen, of te zwaar. We hebben in het Magazine met korte interviewtjes, die ook als Geloofsgesprek op tv werden uitgezonden bij Omroep RKK, laten zien dat Daden van Liefde op basis van het geloof al gebeuren. De Schrift zegt dat de roeping van de Heer onze krachten niet te boven gaat (cfr. Deut. 30, 14).

Laurentiusjaar

Volgend jaar viert het bisdom Rotterdam een Laurentiusjaar. De heilige Laurentius, patroon van het bisdom Rotterdam, is een diaken uit het begin van de Kerk (3e eeuw), die heel sterk van Christus heeft getuigd. Een diaken heeft de taak om zorg te dragen voor de ondersteuning aan de armen en de kleinen (cfr. Hand. 6). In de vroege Kerk beheerde de diaken ook het geld van de Kerk. Laurentius werd door de Romeinse keizer gesommeerd om aan hem de bezittingen van de Kerk te brengen. “Geef me enige dagen,” zei Laurentius. En een paar dagen later kwam hij en zei: “Zie hier de schatten van de Kerk.” Hij had echter geen geld bij zich, maar de armen, waaronder de Bijbelse categorieën van weduwen en wezen. Daarmee getuigde Laurentius van het Bijbelse inzicht dat iedere mens beeld is van God (Gen. 1, 27), en van het dubbelgebod van de liefde namelijk dat we geroepen zijn God te beminnen en de naaste (Mt. 22, 37-39). Heel concreet geeft het

Matteusevangelie directe aanwijzingen over hoe ons geloof een bron van dienstbaarheid is: wat gij aan de minsten der Mijnen hebt gedaan, hebt gij voor Mij gedaan (Mt. 25, 40).

Paus Franciscus zegt in zijn encycliek ‘Lumen Fidei’ (art. 18), dat je in geloof met de ogen van Christus mag kijken. Vanuit het gezichtspunt van Jezus zien naar de nood en het verdriet van mensen, die op je afkomen. En we mogen dan vragen: wat kan ik doen? Dan kunnen we ons ook beter met iemand als diaken Laurentius verbinden, in wiens leven geloof en liefde één geheel vormen.

Zo monden in het bisdom Rotterdam het Jaar van het Geloof (2012-2013) en het jaar van Daden van Liefde (2013-2014) uit in het Laurentiusjaar (2014-2016). En vervolgens, als we in 2016 zestig jaar bisdom Rotterdam vieren, kan alleen maar de vraag zijn: wat maken wij ervan in geloof en liefde? Denk aan wat Jezus in het evangelie aangeeft over de inzet van de talenten die je van God hebt gekregen (Mt. 25, 14-30).

Huwelijk en gezin

In het Magazine dat we uitbrachten vanwege het jaar van Daden van Liefde staan ook artikelen over heiligen. De liefde is de rode draad in de Sociale leer van de Kerk (Benedictus XVI, encycliek ‘Caritas in veritate’ art. 2). Je ziet dat onder meer terug in het leven van de heilige Elisabeth van Thüringen (1207-1231). Als je getrouwd bent, betekent dat niet alleen dat je hart openstaat voor je man, of je kinderen, maar dat je als gezin ook open mag staan voor mensen in nood. Voor Elisabeth was het huwelijk geen gesloten werkelijkheid, waar de wereld en de noden van de wereld niet meer binnenkwamen. Ze ging er op uit om te zorgen voor hongerigen en zieken. In deze geest wordt in een van de huwelijkszegeningen gebeden over een nieuw bruidspaar: “Geef hun oog voor de nood van de ontheemde, dat hun hart niet verstokt raakt, hun huis niet gesloten. Geef, dat zij delen uit hun overvloed met wie hongeren en dorsten: dat er plaats is aan hun tafel” (Rituaal NRL 1996, p. 66).

Geloof en daden van liefde horen bij elkaar. Dat geldt zeker ook in relatie tot het gezin. Het leven in een gezin geeft de kans om van jongs af aan te leren hoe liefde opbouwt, hoe solidariteit concreet wordt en hoe iets voor een ander doen hoort bij je leven als mens. Er vindt in onze Kerk

een bijzondere bisschoppensynode plaats over het huwelijk en over familielevens. Juist vandaag wordt deze geopend in Rome door de paus. Kardinaal Eijk is daar als voorzitter van de bisschoppenconferentie bij aanwezig vanuit de Nederlandse Kerkprovincie. En volgend jaar is er opnieuw een bisschoppensynode met hetzelfde thema huwelijk en gezin. Paus Franciscus heeft gezegd: we maken een tweeluik.

Het is met de synode van dit jaar en die van volgend jaar niet de eerste keer dat de Kerk zich buigt over dit thema. De eeuwen door is het huwelijk door de Kerk gezien als een van God gekregen levensvervulling. We lezen in de Bijbel dat man en vrouw voor elkaar zijn gemaakt, aan elkaar gegeven worden (Gen. 1, 27; 2, 24; Mt. 19, 4-7; Mc. 10, 6-9) en dat zij mogen getuigen van de liefde van Christus. In het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) was er bijvoorbeeld bijzondere aandacht voor het huwelijk in het licht van de menselijke waardigheid van man en vrouw ('Gaudium et Spes' artt. 47-52). En in 1980 vond er al een bisschoppensynode plaats over huwelijk en gezin. Toen heeft paus Johannes Paulus II, zoals gebruikelijk is, na afloop een exhortatie geschreven, een document als samenvatting en met de aanbevelingen van de synode plus wat de paus vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid wil zeggen. Die exhortatie heet 'Familiaris Consortio'. 'Consortio' betekent gemeenschap, het gezin of de familie is een gemeenschap. We mogen dit document betrekken bij wat we de komende weken gaan horen vanuit de bisschoppensynode. De stemming en verwachtingen ten aanzien van de synode zijn hoog. Dat is mede doordat de paus de vragen, die zoals gebruikelijk voorafgaand aan een synode worden uitgezet, niet alleen stuurde aan de bisschoppen, maar via de bisschoppen ook alle gelovigen vroeg te reageren om zo door te dringen tot in de "haarvaten van de Kerk".

De roeping tot het huwelijk

De grote waarde van het huwelijk, de trouw aan elkaar van man en vrouw, de dienst van het opvoeden van kinderen, die dingen zijn niet aan verandering onderhevig. Paus Franciscus heeft gewezen op de schoonheid van het huwelijk, en op het huwelijk en het gezin als een geschenk van God, als een door God de Schepper bedoelde instelling ('Gaudium et Spes' art. 48), als de band tussen man en vrouw die ook een verwijzing inhoudt naar het verbond van God en de mensen. De zorg voor het huwelijk als roeping ('Gaudium et Spes' art. 52) vraagt om een voortgaande dialoog van man en

vrouw -in liefde en geloof-, om staande te kunnen blijven temidden van de verschillende uitdagingen en ook moeilijkheden die in de huidige tijd op hen afkomen. Leven als gehuwden vraagt een engagement waar heel je hart voor nodig is.

Daarbij moeten we ook nadenken over begeleiding en voortgaande betrokkenheid vanuit de gemeenschap van de Kerk, voor gezinnen in het algemeen, en meer nog in het bijzonder “naar het voorbeeld van de Goede Herder” voor gezinnen die problemen ondervinden (‘Familiaris Consortio’ art. 77). De exhortatie vraagt bijvoorbeeld om solidariteit en steun voor mannen en vrouwen die alleen zijn komen te staan in de zorg en de opvoeding van hun kinderen, gehuwden die in moeilijke omstandigheden uit elkaar zijn gegaan en die voortaan alleen blijven, omdat ze willen vasthouden aan hun eens gegeven ja-woord. (‘Familiaris Consortio’ art. 83).

Het gaat dus niet alleen om rijst strooien op de grote huwelijksdag, maar het komt er op aan om gehuwden als Kerk te blijven steunen in de jaren erna. IHGO heeft een belangrijke roeping opgepakt. Om elkaar als gehuwden in de roeping tot het huwelijk van dag tot dag te sterken, in het licht van het geloof.

Daden van liefde, het huwelijk als zodanig is al een daad van liefde. Je huwt als man en vrouw uit liefde jegens elkaar, gesterkt door de liefde van Christus. Die liefde mag je delen met elkaar en doorgeven in nieuw leven en opvoeding. Het gezin is de eerste en vitale cel van de maatschappij (‘Familiaris Consortio’ art. 42). Het huwelijk dat we als gave van de Schepper kennen en dat we een sacrament noemen is een serieuze stap, een verbond dat geworteld is in de schepping, waar man en vrouw bestemd zijn voor elkaar, en in de liefde van Christus. Zo is het huwelijk van man en vrouw van belang voor de opbouw van de samenleving en de Kerk.

Juist in het gezin kunnen mensen al heel vroeg leren wat belangrijk is voor een leven in geloof en een leven in liefde. Dan gaat het ook over gebed (‘Familiaris Consortio’ artt. 55-62). Jezus kon zo vol overgave bidden, dat de leerlingen dat ook wilden en aan Hem vroegen: “Heer, leer ons bidden.” De Heer gaf hen en ons het Onze Vader (Lc. 11, 1-4). Dat gebed bevat als je goed telt, zeven beden. Zeven is het getal van de volheid. Dat betekent dat je alles aan God mag vragen. Je mag zoveel vragen als in je leven als

gehuwden aan de orde is en nodig. Het is geen 'knipkaart', het houdt voor God bij zeven keer niet op. Denk ook aan de zeven sacramenten, waaronder het huwelijk, waarin de liefde van Christus de liefde tussen man en vrouw mag aanvullen. En denk aan het Bijbelse getuigenis van de schepping, verbeeld in zeven dagen met de zevende dag als voltooiing ervan (Gen. 2, 1-3).

Dus: zeven beden van het Onze Vader, zeven dagen van de schepping en ook: zeven werken van barmhartigheid. In het Matteüsevangelie (Mt. 25, 31-46) staan er zes, maar we mogen daar aan toevoegen de doden begraven (cfr. Tobit 4, 3; Mt. 27, 57-60; Joh. 19, 38-42). En daarnaast zijn er zeven geestelijke werken van barmhartigheid ('Catechismus van de Katholieke Kerk' n. 2447). Eerst wil ik noemen: goede raad verstrekken en onderricht geven, dat wil zeggen dat je je verantwoordelijk weet voor anderen om te leren en te groeien, hen tevens wilt behoeden voor kwaad en zonde. Dat is een belangrijk werk in je gezin: in de opvoeding door je liefdevolle aanwijzingen. Het gezin is een plek bij uitstek waar je kunt en mag leren. Het tweede dat ik eruit wil lichten, is dat je onrecht verdraagt. Dat is geen overbodige luxe als je een gemeenschap van liefde wil zijn in je gezin. Er vallen bijvoorbeeld in de omgang met elkaar soms harde woorden en dan kan het gebeuren dat in de gegeven situatie van je gevraagd wordt een en ander te verdragen: Heer help mij om hier geen punt van te maken en het aan U op te dragen en in uw liefde te plaatsen, overigens zonder te ontkennen dat het pijn doet! (cfr. Kol. 3, 12-14; Ef. 4, 1-6; Rom. 12, 9-11).

Vele gaven en talenten

In het evangelie van Matteüs (25, 14-30) staat een gelijkenis over talenten, waarin drie mensen voorkomen die talenten kregen, niet om ze in de grond te stoppen, maar om ermee aan de slag te gaan. Belangrijk is dat je elkaar in een gezin aanspreekt op de eigen talenten van een ieder, op wat je goed kunt, en dat je je kunt verheugen over de talenten van anderen in je gezin. Beide zijn even belangrijk. Dus, dat je zelf ergens goed in bent en ook kunt zeggen dat je broer of zus hier of daar goed in is, of je vader of moeder. Hetzelfde geldt voor daden van liefde op basis van de werken van barmhartigheid, die vaak niet vanzelf gaan, maar ook moeite kosten. Bovendien, geen enkele persoon kan al deze werken alleen behartigen. Het vraagt vaak heel verschillende gaven en talenten om iemand in de gevangenis te bezoeken of thuis te ontvangen, iemand te eten te geven, of iemand die ziek is te

bezoeken. Er zijn mensen die goed kunnen luisteren en er zijn mensen die goed kunnen organiseren. Er zijn mensen die de tijd nemen voor een ander en andere mensen die snel aanpakken. Je mag ontdekken dat anderen in je omgeving andere talenten hebben, en je mag jouw en hun talenten verbinden met elkaar. Een gezin is een bijzondere plaats om dit in praktijk te leren brengen, in het licht van het evangelie.

Daden van liefde, ze krijgen een hele bijzondere kans in een gezin of familie als leerschool van talenten. Gaven en talenten mogen groeien in een sfeer van onvoorwaardelijke liefde vanuit solidariteit en verantwoordelijkheid en in kracht van de heilige Geest. Op deze manier is er niet alleen sprake van de roeping tot het huwelijk als zodanig, maar je roeping als gezin wordt tevens gekleurd door de talenten die je als man en vrouw of als gezin samen hebt gekregen.

Ik wil tot slot nog één Bijbeltekst met u lezen, namelijk uit het tweede hoofdstuk van de Jakobusbrief die in het Nieuwe Testament te vinden is. Wanneer het gaat om daden van liefde is het goed om naast Matteus 25 ook Jakobus 2 te kennen. De Jakobusbrief snijdt het thema aan van het geloof in God en de liefde tot je medemens als één geheel, namelijk om heel concreet het evenwicht te bewaren tussen geloof en daden van liefde. De brief noemt daden van liefde een uiting van geloof. Dat het in deze brief zo expliciet staat vermeld, wil in ieder geval zeggen dat niet iedereen in de tijd van de apostel Jakobus er uit zichzelf op was gekomen. Het geeft aan dat mensen ook toen worstelden met de vraag. Jakobus zegt: geloof en daad horen bij elkaar, kijk maar naar Abraham: in geloof durfde hij op weg te gaan. En wij kunnen in onze tijd eveneens zeggen: kijk maar naar het leven en werken in geloof van de heilige Elisabeth van Thüringen, naar pater Damiaan op het eiland Molokai, naar de zalige moeder Teresa in Calcutta, de heilige Antonius van Padua, de zalige Petrus Donders te midden van de melaatsen in Suriname, et cetera.

Een gave en een opdracht

Ik hoop van harte dat u als gehuwden vanuit uw geloof steeds opnieuw kunt komen tot concrete daden van liefde. Dat u in de geloofsopvoeding binnen uw gezin aandacht en ruimte blijft schenken aan een waarachtige balans tussen geloof en liefde, in de hoop dat uw kinderen op hun beurt het geloof in de liefde van Christus bewaren en het engagement mogen hebben om

hun geloof tot uiting te brengen in daden van liefde. Weet, dat we het geloof hebben gekregen als een gave en opdracht: het is Christus die ons roept om op tocht te gaan en rijke vruchten van liefde voort te brengen die blijvend zijn (cfr. Joh. 15, 12-17). Ik bid dat u zich als gezin gezonden en gesteund mag weten door de Heer, met de voortdurende inspiratie van de heilige Geest. In geloof mag u als gezin en familie steeds opnieuw de levende Heer met zijn liefde in uw midden verwelkomen.

Drie gespreksvragen

1. Wat vind je het belangrijkste talent van jullie gezin?
2. Is er een heilige waarvan je zegt die inspireert mij waar het gaat om daden van liefde, of waar het gaat om geloof en liefde bij elkaar houden?
3. Is er een Bijbeltekst die je inspireert in je gezin, waar het gaat om daden van liefde in geloof?

INLEIDING

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij Faculteitsdag (TST), Utrecht, 28 november 2014, ‘De plaats en het eigene van de liturgische koormuziek in de liturgie van de Kerk’

1. Het was in augustus 1982 dat ik vanuit Groningen naar Utrecht verhuisde om theologie te gaan studeren aan de Katholieke Theologische Hogeschool. In de stad Utrecht kwam ik in aanraking met voor mij nieuwe parochies. In Groningen, voordat ik theologie ging studeren, was ik in mijn thuisparochie misdienaar en acoliet en later ook organist in de kerk.

Eenmaal als student in Utrecht, kwam ik in verschillende parochiekerken in de stad. Ik zekere zin keek ik mijn ogen uit gezien het relatief grote aantal parochies en parochiekerken. In de binnenstad van Utrecht kwam ik voor de viering van de eucharistie onder meer naar de Sint Catharinakathedraal. Als theologiestudent was ik niet betrokken als misdienaar of acoliet en ik was ook geen organist. Als kerkganger in de Sint Catharinakathedraal, maakte ik in het najaar van 1982 voor het eerst kennis met het Kathedrale Koor. Het waren -zo besef ik nu- de beginjaren van het sinds 1974 functionerende Kathedrale Koor, het Kathedrale Koor dat dit jaar het veertig jarig jubileum viert.

2. Met overtuiging wil ik benadrukken dat een koor niet alleen door het zingen van liturgische koormuziek het geloof en de liturgie van de Kerk ten dienste staat. Een koor kan tevens uitgroeien tot een plaats waar liturgische catechese plaatsvindt, waar de mogelijkheid voorhanden is om een geloofsgesprek te hebben op basis van de liturgie van de Kerk.

Naast het gegeven dat koorleden repetities nodig hebben om het zingen van liturgische muziek in te oefenen, is het ook belangrijk dat een koor bewust tijd en ruimte neemt om ingeleid te worden in de betekenis van de liturgie, in het verloop en de inhoud van het kerkelijk jaar, en dat men kennis neemt van de teksten in de liturgie -op de eerste plaats teksten uit de heilige Schrift en gebedsteksten. Wat betreft het laatste ken ik een pastoor die twee keer in de maand tijdens de repetitieavond van het gemengde koor een catechetische inleiding verzorgde van een kwartier over een bepaalde antwoordpsalm. Ik heb gezien dat door deze regelmatige korte catechese tijdens de repetitie, de psalmwoorden voor leden van het koor meer reliëf

kregen en dat de woorden van de psalmen bij menig koorlid weerklank vonden in het eigen geloofsleven.

3. Wat betreft het zingen van de antwoordpsalm in de viering van de eucharistie het volgende. Toen ik begin jaren '80 mijn studie theologie in Utrecht begon, was er in veel parochiekerken in onze kerkprovincie nog helemaal geen sprake van het op zondag zingen van de antwoordpsalm zoals aangegeven in het lectionarium. Bovendien, de zangbundels die begin jaren '80 ten behoeve van de parochies in Nederland in omloop waren boden nauwelijks toonzettingen van de antwoordpsalmen zoals aangegeven in het lectionarium.

De feitelijke doorbraak in veel parochies in Nederland van de gezongen antwoordpsalm werd m.i. in gang gezet door het verschijnen van de bundel *Gezangen voor Liturgie* in 1984. In de liedbundel *Gezangen voor Liturgie* nemen de psalmen een ereplaats in, zo staat te lezen in de inleiding (ter verantwoording) van de samenstellers van de bundel. Sterker nog, er wordt gezegd: “uitgangspunt is [...] geweest die psalmen op te nemen, die als antwoordpsalm in het lectionarium voor zon- en feestdagen worden aangegeven”.

Echter, in de bundel *Gezangen voor Liturgie* was meestal niet de antwoordpsalm opgenomen volgens de versie van het lectionarium. Vooral de psalmvertalingen van Ida Gerhardt en Marie van der Zeyde waren getoonzet. De eerste editie van de bundel *Gezangen voor Liturgie* in 1984 was dan ook geen eindpunt, zoals de toenmalige bisschop referent voor liturgie, Mgr. Jan Bluysen, al opmerkte in zijn ‘ten geleide’. In de tweede editie van *Gezangen voor Liturgie* (1996) zijn alweer méér toonzettingen van de antwoordpsalmen te vinden op basis van het lectionarium.

Ook maakt de bundel *Gezangen voor Liturgie* duidelijk onderscheid tussen verschillende liturgische gezangen en hun functie in de liturgie, met name in de viering van de eucharistie: psalmen, kantieken, vaste gezangen van de mis (inclusief alleluia-verzen, acclamaties, de geloofsbelijdenis, het Onze Vader en de zegen) en liederen. De verschillende liturgische gezangen zijn als zodanig in de bundel onderscheiden van elkaar gegroepeerd.

Het uitkomen van de bundel *Gezangen voor Liturgie* was in meerdere opzichten een belangrijke stap. De liturgische teksten van de orde van de mis en de eucharistische gebeden, in de bundel opgenomen als appendix, zijn overeenkomstig de Nederlandse versie van het Altaarmissaal dat in opdracht van de Nederlandse bisschoppen uitkwam en in 1979 in gebruik werd genomen.

Wat betreft de liturgische teksten was dit voordien alleen het geval in de bundel *Laus Deo* uit 1981, waarin ook een twintigtal antwoordpsalmen werd opgenomen. In de tweede editie van de bundel *Laus Deo* in 2000 kreeg een groter aantal antwoordpsalmen een prominente plaats.

4. Aangezien mijn lezing op deze faculteitsdag niet het oogmerk heeft om een systematische analyse van zangbundels te geven, maar dat mijn lezing gaat over ‘de plaats en het eigene van de liturgische (koor)muziek in de liturgie van de Kerk’ wil ik met u kijken naar wat het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) daarover zegt.

Maar voordat ik met u spreek over het Tweede Vaticaans Concilie, meer bepaald over het conciliedocument over de liturgie, de constitutie *Sacrosanctum Concilium* (1963), zal ik eerst iets zeggen over paus Pius X waar het gaat om liturgische muziek. Het is namelijk onjuist om de indruk te geven dat pas ten tijde van het Tweede Vaticaans Concilie over het eigene van de muziek in de liturgie van de Kerk zou zijn gesproken.

Reeds aan het begin van de twintigste eeuw, kort na zijn aantreden als paus, kwam Pius X op 22 november 1903 (op het feest van Sint Caecilia) met een document over de muziek in de liturgie: het *motu proprio* ‘*Tra le sollicitudini*’¹. Paus Pius X benadrukte in dit document dat liturgische muziek een gewijd karakter moet hebben².

1 Pius X, *Motu Proprio Tra le Sollicitudine*, in *Acta Apostolicae Sedis* 36 (1903-1904) 329-331.

2 G. Liberto, *Canto e musica per la liturgia*, in: Congregazione per il Culto Divino e la Disciplina dei Sacramenti, *Spiritus et Sponsa. Atti della Giornata commemorativa del XL della Sacrosanctum Concilium 2003*, Rome (2004) 361-376.

Eerste algemene principe betreft de plaats van de liturgische muziek, n.l. de gewijde muziek is integraal onderdeel van de liturgie en moet dienstbaar zijn aan het eigenlijke doel van de liturgie, n.l. de eer van God en de heiliging en opbouw van de gelovigen (art. 1).

Tweede algemene principe betreft de specifieke kwaliteit van de gewijde muziek, n.l. in de mate waarin de liturgische muziek naar inhoud en vorm meewerkt aan het tweeledige doel van de liturgie (de eer van God en de heiliging van de gelovigen) is er sprake van de kwaliteit die gewijde muziek moet bezitten.

Gewijde muziek is heilig en moet als zodanig verre blijven van een theatrale opera-achtige stijl en dient alle profaniteit uit te sluiten. Weliswaar mag men in de liturgische muziek rekening houden met eigen elementen uit verschillende culturen, maar het gaat toch vooral om de universele kenmerken die eigen zijn aan de liturgische muziek.

Heel nadrukkelijk wordt in het *motu proprio* grote prioriteit toegekend aan het gregoriaans als zijnde bij uitstek de liturgische zang van de Kerk, als hét model voor het componeren van gewijde muziek (art. 3). In dit referentiekader wordt met grote waardering ook de klassieke polyfonie genoemd (art. 4).

De uiteenzetting en voorschriften van het *motu proprio* van paus Pius X in 1903 zijn fundamenteel geweest voor de verdere ontwikkeling van de liturgische beweging in de twintigste eeuw (inclusief de kerkmuziek), vooral ook hetgeen in de inleiding van het *motu proprio* wordt gezegd, n.l. dat paus de vurige wens koestert dat de ware christelijke geest [...] opbloeit en bewaard blijft in alle gelovigen, dat we bedacht zijn op de heiligheid en waardigheid van het kerkgebouw, waar de gelovigen samenkomen om juist die (ware christelijke) geest te putten uit de voornaamste en onontbeerlijke bron. Dat houdt in: de actieve deelname (*partecipazione attiva*) van de gelovigen aan de (hoog)heilige geheimen en aan het openbare en (hoog)heilige gebed van de Kerk³.

3 P. de Clerck, *Actieve deelname van Pius X tot Vaticanum II*, in: J. Lamberts (ed), *De actieve deelname aan de liturgie herbekeken. Honderd jaar na Pius X en veertig jaar na het Concilie*, Leuven (2004) 15-39; L. Brinkhoff, *Pius X* in: L. Brinkhoff (ed) *Liturgisch Woordenboek* deel II, Roermond (1968) 2208-2209.

5. De uitdrukking *partizipazione attiva* in het *motu proprio* van 1903 vinden we niet letterlijk in de constitutie over de liturgie *Sacrosanctum Concilium* van het Tweede Vaticaans Concilie. Wel wordt er gesproken in artikel 14 over de deelname aan de liturgie als *participatio actuosa*, hetgeen in Nederlandse vertalingen wordt vertaald met actieve deelname.

Maar *participatio actuosa* is niet wat het op het eerste gehoor lijkt. Het gaat niet zozeer om een actieve deelname aan de liturgie in de zin van gewoon actief meedoen. Het gaat om een actieve deelname van de gelovigen op een andere, een diepere manier. Het gaat om een volledige, bewuste en actieve deelname aan de liturgie van de Kerk.

We komen in dit opzicht in artikel 14 van het concilie-document *Sacrosanctum Concilium*⁴ een zin tegen die verwant is aan de woorden van paus Pius X uit 1903, n.l. dat de liturgie de eerste en zelfs noodzakelijke bron is waaruit de gelovigen de waarachtige christelijke geest dienen te putten.

Waar het gaat om actieve deelname aan de eucharistie wordt in *Sacrosanctum Concilium* (art. 48) gezegd dat de Kerk er voor wil zorgen “dat de christen-gelovigen dit mysterie van het geloof (de eucharistie) niet bijwonen als buitenstaanders of stomme toeschouwers, maar – met een goed begrip ervan door middel van de riten en gebeden – bewust, godvruchtig en actief deelnemen aan de heilige handeling [...] en van dag tot dag door Christus de Middelaar uitgroeien tot een volmaakte eenheid met God en met elkaar, opdat ten slotte God alles in allen moge zijn”.

In het eerste artikel van de constitutie *Sacrosanctum Concilium* wordt dit oogmerk van het Concilie, en in het bijzonder van de liturgische hervorming, in drie punten uiteengezet, n.l. de groei bevorderen van het dagelijkse christelijk leven van de gelovigen; de groei in eenheid van allen die in Christus geloven; en de versterking van de roeping van allen tot de schoot van de Kerk.

4 Tweede Vaticaans Concilie, *Constitutie over de heilige liturgie* (1963). Nederlandse vertaling in: *Constituties en Decreten van het Tweede Vaticaans Concilie*, Amersfoort (1967) 1-49. Nieuwe Nederlandse vertaling in: Nationale Raad voor Liturgie, *Liturgische Documentatie 9*, 's Hertogenbosch (2012) 7-97.

De liturgie wordt het hoogtepunt genoemd waarnaar het handelen van de Kerk streeft en tevens de bron waaruit haar hele kracht voortvloeit (art. 10).

Waar het gaat om de plaats en het eigene van de liturgische koormuziek in de liturgie van de Kerk staat de gewijde muziek in dit specifieke kader van het conciliedocument *Sacrosanctum Concilium* van het Tweede Vaticaans Concilie. In het perspectief van het Tweede Vaticaans Concilie is de kerkmuziek nooit een doel op zich of een vertrekpunt in zichzelf.

Het gaat in de liturgie van de Kerk om het vieren van de heilsdaden van de Heer. Het mysterie van de gekruisigde en verzenen Christus staat centraal. De verlossing verkondigen, dat wil zeggen: waar mogelijk ook zingen. Het is belangrijk om het dienstwerk van de liturgische muziek in dit verband meer concreet te beschrijven.

-In de eerste plaats staat de liturgische muziek ten dienste van het Woord van God, de heilige Schrift. De heilige Schrift is immers in de viering van de liturgie van de hoogste betekenis (*Sacrosanctum Concilium* art. 24). Liturgische muziek bewijst het vertolken en ontvangen van het Woord van God een waardevolle dienst wanneer bijvoorbeeld het zingen daadwerkelijk helpt om de inhoud van de antwoordpsalm beter te overdenken. De verzen van de psalm worden dan voorgezongen en de aanwezige gelovigen antwoorden middels een refrein.

-In de tweede plaats kan de gewijde muziek zeer dienstbaar zijn aan de verschillende ritens en handelingen in de liturgie, zodat de gelovigen bewust de voortgang van de liturgieviering meebelevan. De constitutie *Sacrosanctum Concilium* zegt in art. 30: 'ter bevordering van de actieve deelname moet zorg gedragen worden voor de acclamaties, de antwoorden, de psalmodie, de antifonen, de gezangen [...]'. In het algemeen statuut uit 2002 van het Romeins Missaal staat in artikel 39: "Door de apostel worden de christengelovigen die zich verenigen in de samenkomst om de komst van hun Heer af te wachten, aangespoord om samen psalmen, hymnen en liederen, ingegeven door de Geest te zingen (vgl. Kol. 3, 16). De zang is immers een teken van de verheffing van het hart (vgl. Hand. 2)⁵".

5 Congregatie voor de Goddelijke eredienst en de Regeling van de Sacramenten, *Institutio Generalis Missalis Romani*, Rome (2002). Nederlandse vertaling *Algemeen Statuut van het Romeins Missaal* in: Nationale Raad voor Liturgie,

-In de derde plaats helpt de liturgische muziek de verschillende taken en functies in de liturgie zorgvuldig te onderscheiden. De bewuste deelname aan de liturgie zou bevorderd kunnen worden bijvoorbeeld wanneer de priester de dialogen en de presidentiele gebeden zingt en dat hij de gelovigen uitnodigt om zingend te antwoorden. Het zingen in de liturgie van de priester en de aanwezige geloofsgemeenschap overeenkomstig de eigen taak die men heeft in de liturgie, brengt tevens de specifieke opbouw van de Kerk als *communio* en als lichaam van Christus met zijn verschillende ledematen meer aan het licht.

-In de vierde plaats helpt liturgische muziek de verschillende momenten van het liturgisch jaar bewust te beleven. De constitutie *Sacrosanctum Concilium* benadrukt in artikel 102 het grote belang voor de gelovigen van het liturgisch jaar. De Kerk “ontvouwt het gehele mysterie van Christus doorheen de jaarkring vanaf de menswording en de geboorte tot aan de hemelvaart, de dag van Pinksteren en het uitzien naar de zalige vervulling van onze hoop: de komst van de Heer”. Het vieren en markeren van de verschillende tijden van het kerkelijk jaar middels specifieke gezangen is een waardevolle dienst aan de gelovigen om de cyclus van het liturgisch jaar van de Kerk als weg van geloof te verinnerlijken.

Met betrekking tot deze vier dienende aspecten van de liturgische muziek, is het document van de Amerikaanse bisschoppenconferentie over muziek en liturgie uit 2007 met als titel *Sing to the Lord* een behulpzame gids⁶.

Het eigene van de liturgische muziek is voor alles dat het bestemd is om in de Kerk dienstbaar te zijn aan de viering van de liturgie. Daarom is het nodig: [1] dat de gewijde muziek ten volle samenhangt met de teksten in de liturgie

Liturgische Documentatie 3, 's Hertogenbosch (2004) 55-194.

6 United States Conference of Catholic Bishops, *Sing to the Lord: Music in Divine Worship*, Washington D.C. (2007). Nederlandse vertaling in: M. Hoondert, *Godlof! Maar hoe?* Heeswijk (2014) 79-168. Zie ook: J. Galipeau, *The Gift of Song: Music and the New English Translation of the Third Typical Edition of The Roman Missal* in: R. Tuzik, *Lift up your hearts* Chicago (2010) 161-176. Het document van de Amerikaanse bisschoppen heeft in 2012 op verzoek van de Congregatie voor de Eredienst veranderingen ondergaan betreffende nr. 188: <http://www.usccb.org/about/divine-worship/newsletter/upload/newsletter-2012-08-and-09.pdf>.

(zoals de heilige Schrift en de gebeden). De constitutie *Sacrosanctum Concilium* onderstreept dat de gewijde muziek gebonden is aan de woorden van de liturgie (art. 112);

[2] dat de gewijde muziek op adequate wijze correspondeert met de riten en handelingen in de liturgie;

[3] dat de gewijde muziek de onderscheiden momenten in de liturgie en het karakter van de verschillende tijden in het kerkelijk jaar op een goede manier weet te vertolken. Dit alles met het oog op het tweeledige theologische doel van de liturgische muziek, i.e., ‘de verheerlijking van God en de heiliging van de gelovigen’ (*Sacrosanctum Concilium* art. 112). Het eigene van liturgische gezangen en liederen is dat zij qua tekst (en geest) overeenkomen dan wel zo dicht mogelijk liggen bij de woorden van de heilige Schrift en van de teksten van de liturgische boeken.

6. In het licht van het voorafgaande wil ik een aantal korte opmerkingen maken.

-Nu ik met u mag stil staan bij de plaats en het eigene van liturgische (koor)muziek in de liturgie van de Kerk, is het niet overbodig om tevens te benadrukken dat een koor een eigen plaats heeft in de gemeenschap van gelovigen die bijeenkomt voor de viering van de liturgie. Ook de leden van het koor zijn geroepen tot actieve deelname aan de liturgie die gevierd wordt.

-Wanneer een koor in staat is om de eigen taak in de liturgie goed te vervullen en niet alleen geschoold is in het zingen, wanneer de koorleden tevens inzicht hebben in de inhoud en betekenis van de liturgie en ook zelf groeien in hun verbondenheid met Christus de levende Heer, dan stellen zij niet alleen hun stem maar ook hun (groeierende) geloof op persoonlijke wijze ter beschikking aan de geloofsgemeenschap die liturgie viert.

-Wanneer in de liturgie en de liturgievernieuwing voorop staat: het dieper doordringen in het mysterie van Christus en zijn Kerk, en wanneer Christus zelf in de eredienst centraal staat en de gekruisigde en verrezen Heer heel bijzonder in de eucharistie onze gastheer en ons voedsel is, dan mogen wij als gelovige mensen tot het diepe besef komen dat wij in de viering van de liturgie Christus zelf mogen ontmoeten in het hier en nu, terwijl we nog als pelgrims onderweg zijn.

Gesterkt en toegerust mogen wij ons aldus door de Heer laten zenden met de opdracht het evangelie te verkondigen in woord en daad, zodanig dat ook ons leven van alledag uiteindelijk een lofzang wordt voor de Heer in de concrete dienst aan onze naaste, in het licht van het evangelie.

Hierbij passen m.i. de woorden van paus Benedictus uit de encycliek *Deus Caritas Est* (2005): “Eredienst zelf, eucharistische gemeenschap, omvat de werkelijkheid van zowel bemind worden als ook anderen op hun beurt liefhebben. Eucharistie die zich niet vertaalt in concrete beoefening van de liefde is ten diepste onvolledig”⁷.

Moge de liturgische muziek, met het gregoriaans voorop, de eredienst in onze Kerk steeds opnieuw verrijken tot verheerlijking van God en tot heiliging van de gelovigen (cfr. *Sacrosanctum Concilium* art. 112).

⁷ Benedictus XVI, Encycliek *Deus Caritas Est*, Rome (2005). Nederlandse vertaling in: SRKK, *Kerkelijke Documentatie* Jaargang 34, Utrecht (2006) 3-33.

DECREET

SAMENVOEGING VAN DE PAROCHIEËLE CARITASINSTELLING VAN DE VOORMALIGE PAROCHIE ZALIGE TITUS BRANDSMA TE DORDRECHT, DE PCI ZWIJNDRECHTSE WAARD TE ZWIJNDRECHT EN DE VERENIGING VAN CARITASINSTELLINGEN DORDRECHT-ZWIJNDRECHT TE DORDRECHT EN OPRICHTING VAN DE “PAROCHIEËLE CARITASINSTELLING VAN DE PAROCHIE H. THERESIA VAN ÁVILA”

Gezien het verzoek tot samenvoeging, zoals dat op 26 mei 2014 is gedaan door de PCI van de voormalige parochie Zalige Titus Brandsma te Dordrecht, de PCI Zwijndrechtse Waard te Zwijndrecht en de Vereniging van Caritasinstellingen Dordrecht-Zwijndrecht te Dordrecht, en op grond van mijn bevoegdheid daartoe zoals bepaald in canon 121 van de Codex Iuris Canonici (CIC),

bepaal ik het volgende:

1. Met ingang van 1 januari 2014 voeg ik samen de Parochiële Caritasinstelling van de voormalige parochie Zalige Titus Brandsma te Dordrecht, de PCI Zwijndrechtse Waard te Zwijndrecht en de Vereniging van Caritasinstellingen Dordrecht-Zwijndrecht te Dordrecht en richt ik één nieuwe op, welke hierbij de naam Parochiële Caritasinstelling van de parochie H. Theresia van Ávila krijgt.
2. Overeenkomstig canon 121 CIC verkrijgt de nieuwe parochiële caritasinstelling (PCI) met ingang van 1 januari 2014 alle zaken en vermogensrechten eigen aan de vroegere parochiële caritasinstellingen, en neemt zij alle verplichtingen op zich, welke op dezen rustten. Hieronder zijn begrepen alle rechten en plichten, schulden en bezittingen, overeenkomsten, fundaties, hypotheken, geldleningen e.d., zoals deze overeenkomstig canon 1283 CIC zijn vastgelegd in een inventarisatie en overigens ook die welke daarbij niet zijn genoemd doch geacht moeten worden hier eveneens onder te vallen.
3. Voor de nieuwe PCI geldt als statuut het Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochiële caritasinstelling in de RK Kerk in Nederland, zoals opnieuw vastgesteld op 28 februari 2002 en in werking getreden op 1 april 2002.

4. Het nieuwe PCI-bestuur bestaat uit zeven personen, te weten A.J.A.J. de Goeij (voorzitter), de heer W.J.M. van der Ham (secretaris), J.A.M. van Eldijk (penningmeester), mevrouw M.E. Pols, mevrouw W.M.W.P. Damen, mevrouw H.M. Klemann-van Winden en de heer J.P.F.M. Peters.

5. Het nieuwe PCI-bestuur draag ik op ervoor zorg te dragen, dat alle nodige regelingen voortkomend uit dit besluit naar kerkelijk en naar Nederlands recht worden nageleefd en tevens dat hiervan blijkt uit een notariële dan wel onderhandse akte.

6. Binnen de termijn van 10 nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig canon 1734 CIC aan mij een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden.

7. Als datum van betekening van dit decreet bepaal ik 10 juli 2014.

Dit besluit wordt op de gebruikelijke wijze aan de parochianen bekend gemaakt.

Rotterdam, 10 juli 2014

+ J.H.J. van den Hende
bisschop van Rotterdam

Dr. F.J. Vermeulen
kanselier

DECREET
ONTREKKING KERK H. JACOBUS DE MEERDERE TE OUDE
WETERING AAN DE GODDELIJKE EREDIENST

Aan het pastoraal team, het parochiebestuur en de parochianen van de parochie H. Franciscus te Roelofarendsveen, Oude Wetering, Hoogmade, Woubrugge, Leimuiden, Rijpwetering en Oud Ade, in het bijzonder hen behorend tot de geloofsgemeenschap H. Jacobus de Meerdere te Oude Wetering.

Gezien,

het verzoek van het parochiebestuur d.d. 17 september 2010

Overwegende,

dat de kerk H. Jacobus de Meerdere te Oude Wetering niet langer voor de goddelijke eredienst nodig is;

Gelet,

op de bepalingen van het kerkelijk recht, met name op de canones 1212, 1222 § 2 en 1238 § 1 van de Codex Iuris Canonici (C.I.C.);

Gehoord,

het advies van de Adviescommissie voor Pastorale Organisatie d.d. 6 december 2010 en de Priesterraad, bijeen op 13 december 2010

Besluit hierbij,

genoemde kerk en altaren met ingang van 7 september 2014 aan de eredienst te onttrekken.

Dit besluit dient op de gebruikelijke wijze aan de parochianen bekend gemaakt te worden. Binnen de termijn van tien nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig Canon 1734 C.I.C. aan mij een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden. Als datum voor betekening van dit decreet bepaal ik 7 september 2014.

Rotterdam, 4 september 2014

+ J.H.J. van den Hende
bisschop van Rotterdam

Dr. F.J. Vermeulen
kanselier

DECREET
ONTTREKKING KAPEL VAN HUIZE EMMAUS TE ZOETERWOUDE
DORP AAN DE GODDELIJKE EREDIENST

Aan het pastoraal team, het parochiebestuur en de parochianen van de parochie HH. Petrus en Paulus te Leiden, in het bijzonder hen behorend tot de geloofsgemeenschap van de kapel van Huize Emmaus te Zoeterwoude Dorp.

Gezien,

het verzoek van het parochiebestuur van de parochie HH. Petrus en Paulus te Leiden d.d. 25 augustus 2014;

Overwegende,

dat de kapel van Huize Emmaus te Zoeterwoude Dorp om redenen van nieuwbouw afgebroken zal worden en derhalve niet langer voor de goddelijke eredienst beschikbaar zal zijn;

Gelet,

op de bepalingen van het kerkelijk recht, met name op de canones 1212, 1222 § 2 en 1238 § 1 van de Codex Iuris Canonici (C.I.C.);

Besluit hierbij,

genoemde kerk en altaar met ingang van 28 september 2014 na de zondagsviering aan de eredienst te onttrekken.

Dit besluit dient op de gebruikelijke wijze bekend gemaakt te worden. Binnen de termijn van tien nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig Canon 1734 C.I.C. aan mij een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden. Als datum voor betekening van dit decreet bepaal ik 28 september 2014.

Rotterdam, 25 september 2014

+ J.H.J. van den Hende
bisschop van Rotterdam

Dr. F.J. Vermeulen
kanselier

**DECREET
ONTTREKKING KERK H. FRANCISCUS TE ARKEL AAN DE
GODDELIJKE EREDIENST**

Aan het pastoraal team, het parochiebestuur en de parochianen van de parochie HH. Martelaren van Gorcum te Gorinchem, in het bijzonder hen behorend tot de geloofsgemeenschap H. Franciscus te Arkel

Gezien,

het verzoek van het parochiebestuur d.d. 6 juni 2013

Overwegende,

dat de kerk H. Franciscus te Arkel niet langer voor de goddelijke eredienst nodig is;

Gelet,

op de bepalingen van het kerkelijk recht, met name op de canones 1212, 1222 § 2 en 1238 § 1 van de Codex Iuris Canonici (C.I.C.);

Gehoord,

de Priesterraad, bijeen op 10 juni 2014 en het Kathedraal Kapittel d.d. 16 mei 2014;

Besluit hierbij,

genoemde kerk en altaren met ingang van 1 november 2014 aan de eredienst te onttrekken.

Dit besluit dient op de gebruikelijke wijze aan de parochianen bekend gemaakt te worden. Binnen de termijn van tien nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig Canon 1734 C.I.C. aan mij een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden. Als datum voor betekening van dit decreet bepaal ik 21 oktober 2014.

Rotterdam, 21 oktober 2014

+ J.H.J. van den Hende
bisschop van Rotterdam

Dr. F.J. Vermeulen
kanselier

DECREET TOT SLUITING VAN DE R.K. KERK O.L. VROUW VAN FATIMA TE ALBLASSERDAM

Gezien,

het feit dat het bestuur van de Rooms-Katholieke Parochie H. Theresia van Ávila te Dordrecht, Zwijndrecht, H.I. Ambacht, Alblasserdam, Sliedrecht en Papendrecht per brief d.d. 11 april 2014 aan ondergetekende een met redenen omkleed verzoek heeft voorgelegd om de Rooms-Katholieke kerk O.L. Vrouw van Fatima, gelegen aan de Parallelweg 7 in Alblasserdam, te sluiten en aan de goddelijke eredienst te onttrekken;

Overwegende,

dat per 1 januari 2012 de parochies Onze Lieve Vrouw van de berg Karmel te Dordrecht, H. Jacobus de Meerdere te Zwijndrecht (inclusief H.I. Ambacht) en Onze Lieve Vrouwe te Alblasserdam (inclusief Papendrecht en Sliedrecht) werden samengevoegd tot de nieuwe Rooms-Katholieke parochie H. Theresia van Ávila;

dat op 16 januari 2014 het parochiebestuur een presentatie heeft gehouden met betrekking tot de toekomstvisie op de kerkgebouwen van de Rooms-Katholieke parochie H. Theresia van Ávila, een hoorzitting voor parochianen waarbij tevens leden van het bisdombestuur aanwezig waren;

dat op 11 april 2014 het parochiebestuur aan ondergetekende een dossier van de verzamelde gegevens en van de ontvangen reacties heeft aangereikt;

dat op 16 mei 2014 het verzoek van het bestuur van de R.K. parochie H. Theresia van Ávila en het dossier zijn besproken in de vergadering van het Kathedraal Kapittel van het bisdom Rotterdam;

dat op 10 juni 2014 de leden van de priesterraad van het bisdom Rotterdam het dossier hebben besproken en gehoord zijn over het verzoek van het bestuur van de R.K. parochie H. Theresia van Ávila aan ondergetekende om de kerk O.L. Vrouw van Fatima in Alblasserdam te sluiten en aan de goddelijke eredienst te onttrekken;

dat op 6 augustus 2014 een gesprek heeft plaatsgevonden van ondergetekende met de leden van de locatieraad van de O.L. Vrouw van Fatima-gemeenschap en dat in september het verslag van dit gesprek werd geaccordeerd;

dat op 6 november 2014 op verzoek van ondergetekende een vergadering ter afstemming heeft plaatsgevonden met het bestuur van de Rooms-Katholieke H. Theresia van Ávilaparochie;

dat de pastoor en de andere leden van het pastoraal team en het parochiebestuur al het nodige doen en zullen blijven doen ten behoeve van de pastorale zorg aan de parochianen in Alblasserdam;

dat de voorbereiding van het decreet blijkens bovenstaande overwegingen ook overigens is geschied in overeenstemming met canon 1222 paragraaf 2 en canon 50 van het Wetboek van Canoniek Recht 1983;

dat, gelet op het bovenstaande, sprake is van een ernstige reden die het raadzaam maakt dat de kerk O.L.Vrouw van Fatima op termijn zal worden gesloten en niet langer voor de goddelijke eredienst zal worden gebruikt.

Besluit,

dat de kerk O.L.Vrouw van Fatima, gelegen aan de Parallelweg 7 in Alblasserdam, uiterlijk op 20 november 2016 zal worden gesloten en aan de goddelijke eredienst onttrokken;

En vraagt,

dat de pastoor en de andere leden van het bestuur van de R.K. parochie H. Theresia van Ávila er zorg voor dragen dat t.z.t. de eventueel nog in de O.L. Vrouw van Fatima kerk aanwezige kerkinventaris die eigendom is van de R.K. parochie H. Theresia van Ávila in goede afstemming met de locatieraad veilig gesteld wordt;

dat de herbestemming van het eventueel nog in de O.L. Vrouw van Fatima kerk aanwezige kerkinventaris t.z.t. zal plaatsvinden met inachtneming van artikel 53 van het Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochie van de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland;

dat het besluit van dit decreet ter kennis wordt gebracht van de parochianen van de R.K. parochie H. Theresia van Ávila, in het bijzonder van de locatieraad en de gemeenschap van de O.L. Vrouw van Fatima kerk, en wel als volgt:

*Brief voor de gemeenschap rond de O.L.Vrouw van Fatimakerk
Rotterdam, 23 november 2014*

Geachte parochianen van de geloofsgemeenschap rond de O.L. Vrouw van Fatimakerk,

Per 1 januari 2012 werden de parochies Onze Lieve Vrouw van de berg Karmel te Dordrecht, H. Jacobus de Meerdere te Zwijndrecht (inclusief H.I. Ambacht) en Onze Lieve Vrouwe te Alblisserdam (inclusief Papendrecht en Sliedrecht) samengevoegd tot de nieuwe parochie H. Theresia van Avila.

Op 16 januari 2014 hield het parochiebestuur een presentatie met betrekking tot de toekomstvisie op de kerkgebouwen van de parochie H. Theresia, een hoorzitting voor parochianen waarbij tevens leden van het bisdombestuur aanwezig waren. Op basis van de verzamelde gegevens en van de ontvangen reacties heeft het parochiebestuur op 11 april 2014 aan mij als de bisschop van Rotterdam een dossier aangereikt.

Op 16 mei 2014 is dit dossier besproken in het Kathedraal Kapittel en op 10 juni 2014 in de priesterraad. Op verzoek heb ik als bisschop op 6 augustus een gesprek gehad met de locatieraad van de O.L. Vrouw van Fatima-gemeenschap. In september was het verslag van dit gesprek gereed en geaccordeerd. Opnieuw heb ik samen met de bisdomstaf het dossier in het licht van het gespreksverslag zorgvuldig bestudeerd en gewogen.

Op grond van het bovenstaande ben ik als bisschop tot de conclusie gekomen dat het moeilijk is maar nodig om de O.L. Vrouw van Fatimakerk in Alblisserdam op termijn te sluiten en aan de eredienst te onttrekken.

Wat betreft uw geloofsgemeenschap rond de O.L. Vrouw van Fatimakerk is echter tijd nodig om te bouwen aan verdere samenwerking -over en weer-

met medeparochianen van de nabij liggende geloofsgemeenschappen en de gehele H. Theresiaparochie. Het is daarom dat de tijd van voorbereiding op de sluiting van de kerk in Alblasserdam een periode van maximaal twee jaar zal zijn. Dit betekent dat uw kerk uiterlijk op 20 november 2016 zal sluiten.

Belangrijk is ook dat in de tussentijd in Alblasserdam een plek wordt gevonden om als oudere parochianen die moeilijk ter been zijn maandelijks bijeen te kunnen komen voor eucharistie en ontmoeting op locatie.

In de komende periode van maximaal twee jaar is het belangrijk dat u als O.L. Vrouw van Fatimagemeenschap samen met de H. Theresiaparochie de nodige stappen zet met het oog op verdere integratie en samenwerking –over en weer- met uw mede-parochianen van de nabij gelegen geloofsgemeenschappen en van het geheel van de H. Theresiaparochie. In de afgelopen tijd zijn er tussen uw geloofsgemeenschap en de andere geloofsgemeenschappen op meerdere terreinen -over en weer- al banden gegroeid.

Een en ander vraagt van de locatieraad, het parochiebestuur, het pastoraal team en van de vrijwilligers de nodige samenwerking en inspanning teneinde de sluiting van de O.L. Vrouw van Fatimakerk zo zorgvuldig mogelijk te doen plaatsvinden en betrokken parochianen -over en weer- met elkaar te verbinden in het geheel van de uitgestrekte H. Theresiaparochie.

Met deze brief wil ik u als geloofsgemeenschap rond de O.L. Vrouw van Fatima-kerk binnen het geheel van de H. Theresia van Avilaparochie op de hoogte te brengen van mijn besluit.

Wat betreft de liturgie bied ik met nadruk aan om als bisschop ook zelf een aantal keren beschikbaar te zijn voor de viering van de eucharistie in de O.L. Vrouw van Fatimakerk om aldus zichtbaar mee te leven met de ontwikkelingen in de parochie, en in het bijzonder betrokken te zijn bij uw geloofsgemeenschap van de O.L. Vrouw van Fatimakerk nu uw kerkgebouw op termijn gesloten zal worden, uiterlijk op 20 november 2016.

Met vriendelijke groet en in gebed verbonden,

+ *J. van den Hende*
Bisschop van Rotterdam

Binnen de termijn van tien nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig canon 1734 van het Wetboek van Canoniek Recht 1983 aan ondergetekende een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden.

Als datum voor betekening van dit decreet bepaal ik 30 november 2014.

Rotterdam, 23 november 2014

+ J.H.J. van den Hende
Bisschop van Rotterdam

Dr. F.J. Vermeulen
kanselier

DECREET

TOT SLUITING VAN DE R.K. EMMANUELKERK TE DORDRECHT

Gezien,

het feit dat het bestuur van de Rooms-Katholieke Parochie H. Theresia van Ávila te Dordrecht, Zwijndrecht, H.I. Ambacht, Alblisserdam, Sliedrecht en Papendrecht per brief d.d. 11 april 2014 aan ondergetekende een met redenen omkleed verzoek heeft voorgelegd om de Rooms-Katholieke Emmanuelkerk, gelegen aan de Oudendijk 110 in Dordrecht te sluiten en aan de goddelijke eredienst te onttrekken;

Overwegende,

dat per 1 januari 2012 de parochies Onze Lieve Vrouw van de berg Karmel te Dordrecht, H. Jacobus de Meerdere te Zwijndrecht (inclusief H.I. Ambacht) en onze Lieve Vrouwe te Alblisserdam (inclusief Papendrecht en Sliedrecht) werden samengevoegd tot de nieuwe parochie H. Theresia van Ávila;

dat op 16 januari 2014 het parochiebestuur een presentatie heeft gehouden met betrekking tot de toekomstvisie op de kerkgebouwen van de R.K. parochie H. Theresia van Ávila, een hoorzitting voor parochianen waarbij tevens leden van het bisdombestuur aanwezig waren;

dat op 11 april 2014 het parochiebestuur aan ondergetekende een dossier van de verzamelde gegevens en van de ontvangen reacties heeft aangereikt;

dat op 16 mei 2014 het verzoek van het bestuur van de R.K. parochie H. Theresia van Ávila en het dossier zijn besproken in de vergadering van het Kathedraal Kapittel van het bisdom Rotterdam;

dat op 10 juni 2014 de leden van de priesteraad van het bisdom Rotterdam het dossier hebben besproken en gehoord zijn over het verzoek van het bestuur van de R.K. parochie H. Theresia van Ávila aan ondergetekende om de Emmanuelkerk te sluiten en aan de goddelijke eredienst te onttrekken;

dat op 28 augustus 2014 een gesprek heeft plaatsgevonden van ondergetekende met de leden van de locatieraad van de Emmanuelgemeenschap en dat in september het verslag van dit gesprek werd geaccordeerd;

dat op 6 november 2014 op verzoek van ondergetekende een vergadering ter afstemming heeft plaatsgevonden met het bestuur van de R.K. H. Theresia van Ávilaparochie;

dat de pastoor en de andere leden van het pastoraal team en het parochiebestuur al het nodige doen en zullen blijven doen ten behoeve van de pastorale zorg aan de parochianen rond de Emmanuelkerk;

dat de voorbereiding van het decreet blijkens bovenstaande overwegingen ook overigens is geschied in overeenstemming met canon 1222 paragraaf 2 en canon 50 van het Wetboek van Canoniek Recht 1983;

dat, gelet op het bovenstaande, sprake is van een ernstige reden die het raadzaam maakt dat de Emmanuelkerk zal worden gesloten en niet langer voor de goddelijke eredienst zal worden gebruikt.

Besluit,

dat de R.K. Emmanuelkerk, gelegen aan de Oudendijk 110 in Dordrecht, met ingang van 1 juli 2015 zal worden gesloten en aan de goddelijke eredienst onttrokken;

En vraagt,

dat de pastoor en de andere leden van het bestuur van de R.K. parochie H. Theresia van Ávila er zorg voor dragen dat t.z.t. de eventueel nog in de Emmanuel kerk aanwezige kerkinventaris die eigendom is van de R.K. parochie H. Theresia van Ávila in goede afstemming met de locatieraad veilig wordt gesteld;

dat de herbestemming van de eventueel nog in de Emmanuel kerk aanwezige kerkinventaris zal plaatsvinden met inachtneming van artikel 53 van het Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochie van de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland;

dat het besluit van dit decreet ter kennis wordt gebracht van de parochianen van de Rooms-Katholieke parochie H. Theresia van Ávila, in het bijzonder van de locatieraad en de gemeenschap rond de Emmanuelkerk in Dordrecht, en wel als volgt

*Brief voor de gemeenschap rond de Emmanuelkerk
Rotterdam, 23 november 2014*

Geachte parochianen van de geloofsgemeenschap rond de Emmanuelkerk,

Per 1 januari 2012 werden de parochies Onze Lieve Vrouw van de berg Karmel te Dordrecht, H. Jacobus de Meerdere te Zwijndrecht (inclusief H.I. Ambacht) en Onze Lieve Vrouwe te Alblisserdam (inclusief Papendrecht en Sliedrecht) samengevoegd tot de nieuwe parochie H. Theresia van Avila.

Op 16 januari 2014 hield het parochiebestuur een presentatie met betrekking tot de toekomstvisie op de kerkgebouwen van de parochie H. Theresia, een hoorzitting voor parochianen waarbij tevens leden van het bisdombestuur aanwezig waren. Op basis van de verzamelde gegevens en van de ontvangen reacties heeft het parochiebestuur op 11 april 2014 aan mij als de bisschop van Rotterdam een dossier aangereikt.

Op 16 mei 2014 is dit dossier besproken in het Kathedraal Kapittel en op 10 juni 2014 in de priesteraad. Op verzoek heb ik als bisschop op 28 augustus een gesprek gehad met de locatieraad van de Emmanuëlgemeenschap. In september was het verslag van dit gesprek gereed en geaccordeerd. Opnieuw heb ik samen met de bisdomstaf het dossier in het licht van het gespreksverslag zorgvuldig bestudeerd en gewogen.

Op grond van het bovenstaande ben ik als bisschop tot de conclusie gekomen dat het moeilijk is maar nodig om de Emmanuelkerk op termijn te sluiten en aan de eredienst te onttrekken. Het is echter van groot belang om de definitieve sluiting van de kerk goed voor te bereiden. Dat betekent concreet dat de Emmanuelkerk eerst op 1 juli 2015 haar deuren zal sluiten.

In de komende zes maanden is het nodig om als parochie met u als parochianen van de Emmanuëlgemeenschap nog verdere voorbereidingen te treffen met het oog op verdere integratie en samenwerking met uw mede-parochianen rond de kerken van de Verrezen Christus en van de H. Antonius in Dordrecht. In de afgelopen tijd zijn er tussen uw geloofsgemeenschap en de andere geloofsgemeenschappen op meerdere terreinen -over en weer- al banden gegroeid. Voor de oudere parochianen die moeilijk ter been zijn blijft er een plaats om in de buurt van de Emmanuelkerk maandelijks bijeen te komen voor eucharistie en ontmoeting op locatie.

Een en ander vraagt van de locatieraad, het parochiebestuur, het pastoraal team en van de vrijwilligers de nodige samenwerking en inspanning teneinde de sluiting van de Emmanuelkerk zo zorgvuldig mogelijk te doen plaatsvinden en betrokken parochianen -over en weer- met elkaar te verbinden in het geheel van de uitgestrekte H. Theresiaparochie.

Met deze brief wil ik u als geloofsgemeenschap rond de Emmanuelkerk binnen het geheel van de H. Theresia van Avilaparochie op de hoogte te brengen van mijn besluit.

Wat betreft de liturgie bied ik met nadruk aan om als bisschop ook zelf een aantal keren beschikbaar te zijn voor de viering van de eucharistie in de Emmanuelkerk om aldus zichtbaar mee te leven met de ontwikkelingen in de parochie, en in het bijzonder betrokken te zijn bij uw geloofsgemeenschap van de Emmanuelkerk nu uw kerkgebouw op termijn gesloten zal worden.

Met vriendelijke groet en in gebed verbonden,

*+ J. van den Hende
Bisschop van Rotterdam*

Binnen de termijn van tien nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig canon 1734 van het Wetboek van Canoniek Recht 1983 aan ondergetekende een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden.

Als datum voor betekening van dit decreet bepaal ik 30 november 2014.

Rotterdam, 23 november 2014

+ J.H.J. van den Hende
Bisschop van Rotterdam

Dr. F.J. Vermeulen
kanselier

DECREET

SAMENVOEGING VAN DE PAROCHIES H. AGNES, H. ANTONIUS ABT, H. DRIEKONINGEN, H. IGNATIUS VAN LOYOLA, H. JACOBUS DE MEERDERE EN H. WILLIBRORD EN DE OPRICHTING VAN DE PAROCHIE “MARIA STERRE DER ZEE” TE DEN HAAG

In het kader van de clustervorming praten de parochies H. Agnes, H. Antonius Abt, H. Driekoningen, H. Ignatius van Loyola, H. Jacobus de Meerdere en H. Willibrord te Den Haag met elkaar over verdergaande vormen van samenwerking. Aldus geven zij gehoor aan het diocesane beleid, zoals verwoord in de beleidsnota Samenwerking Geboden 2 en onderschrijven zij aanleiding en doelstelling van dit proces van krachten bundelen. Inmiddels is het moment aangebroken waarop de fusie tussen voornoemde parochies daadwerkelijk gerealiseerd kan worden. Bij dit alles zijn de parochianen steeds betrokken geweest.

Overeenkomstig en op grond van mijn bevoegdheid daartoe, zoals bepaald in canon 515 van de Codex Iuris Canonici (C.I.C.) en met inachtneming en van toepassing-verklaring van Canon 121 (C.I.C.) heb ik, na de Priesterraad, in vergadering bijeen d.d. 25 november 2014, gehoord te hebben, besloten uw parochies samen te voegen, zodat hieruit één nieuwe parochie ontstaat in de zin van Canon 515 (C.I.C.). Met ingang van 1 januari 2015 voeg ik samen de parochies H. Agnes, H. Antonius Abt, H. Driekoningen, H. Ignatius van Loyola, H. Jacobus de Meerdere en H. Willibrord en richt ik in hetzelfde territorium één nieuwe parochie op die hierbij de naam of de titel “Maria Sterre der Zee” krijgt. Als parochiekerk wijs ik aan de kerk H. Jacobus de Meerdere.

Overeenkomstig Canon 121 (C.I.C.) verkrijgt de nieuwe parochie met ingang van 1 januari 2015 alle zaken- en vermogensrechten eigen aan de zes fuserende parochies, en neemt zij alle verplichtingen op zich, die op dezen rusten. Hieronder zijn begrepen alle rechten en plichten, schulden en bezittingen, overeenkomsten en fundaties, hypotheek, geldleningen e.d., zoals deze overeenkomstig Canon 1283 (C.I.C.) zijn vastgesteld op een inventarislijst, en overigens ook die daarbij niet genoemd zijn doch geacht moeten worden hier eveneens onder te vallen.

Het bestuur van de parochie draag ik op ervoor te zorgen dat alle nodige regelingen voortkomend uit dit besluit naar canoniek en naar Nederlands recht worden nageleefd en tevens dat een en ander zal worden vastgelegd in een notariële akte.

Met ingang van 1 januari 2015 benoem ik de zeereerwaarde heer A.L. Langerhuizen tot moderator/pastoor, de hoogerwaarde heer A.J.M. van der Helm en de zeereerwaarde heer J.J.E. Rivadeneira Aldás tot parochievicaris, de eerwaarde heer A.T.M. van Berkel tot diaken en verleen ik kerkelijke zending aan mevrouw M.P. Witteman-Bom en de heer J.A.J. Eijken als pastoraal werk(st)er. Aan hen vertrouw ik de pastorale zorg toe in de nieuwe parochie “Maria Sterre der Zee”.

Eveneens met ingang van 1 januari 2015 benoem ik tot leden van het bestuur van de parochie “Maria Sterre der Zee” de heer M.D.A.M. Timmerman, tevens vice-voorzitter, de heer J.M.M.F.G. Bosch van Drakestein, de heer J.H.M. Happel, mevrouw E.C.M. Olgers-van Schie en de heer H.C.J.P. van Ruijven. Hun benoeming is conform het “Algemeen Reglement voor het Bestuur van een Parochie”, voor een eerste termijn van vier jaar, eindigend op 1 juni 2018. Het bestuur zal zelf voor een rooster van aftreden zorg dragen.

Allen die tot 1 januari 2015 behoren tot de parochies H. Agnes, H. Antonius Abt, H. Driekoningen, H. Ignatius van Loyola, H. Jacobus de Meerdere en H. Willibrord te Den Haag, verklaar ik vanaf die datum te behoren tot de nieuwe parochie “Maria Sterre der Zee”. De grenzen van de parochie zullen in een later stadium worden vastgesteld, doch komen overeen met de buitenste begrenzing van de oude parochies.

Dit besluit dient op de gebruikelijke wijze aan de parochianen bekend gemaakt te worden. Binnen de termijn van tien nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig Canon 1734 C.I.C. aan mij een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden. Als datum voor betekening van dit decreet bepaal ik 23 december 2014.

De clustervorming heeft vooral ten doel om krachten vrij te maken voor de eigenlijke en wezenlijke opdracht van elke geloofsgemeenschap om de Kerk present te stellen in de samenleving van vandaag, met al zijn complexe vragen, problemen, uitdagingen en mogelijkheden. Bij het realiseren van deze uitdaging wens ik u van harte Gods zegen toe.

Met vriendelijke groet en zegenwens,

In Christo,

Rotterdam, 23 december 2014

+ J.H.J. van den Hende
bisschop van Rotterdam

Dr. F.J. Vermeulen
kanselier

DECREET

SAMENVOEGING VAN DE PAROCHIES H. JOANNES DE DOOPER TE PIJNACKER, O.L.V. GEBORTE TE BERKEL EN RODENRIJS, ST. WILLIBRORD TE BERGSCHENHOEK, H. BARTHOLOMEUS TE NOOTDORP EN O.L.V. VISITATIE TE BLEISWIJK EN DE OPRICHTING VAN DE PAROCHIE “CHRISTUS KONING”

In het kader van de clustervorming praten de parochies H. Joannes de Dooper te Pijnacker, O.L.V. Geboorte te Berkel en Rodenrijs, St. Willibrord te Bergschenhoek, H. Bartholomeus te Noordorp en O.L.V. Visitatie te Bleiswijk met elkaar over verdergaande vormen van samenwerking. Aldus geven zij gehoor aan het diocesane beleid, zoals verwoord in de beleidsnota Samenwerking Geboden 2 en onderschrijven zij aanleiding en doelstelling van dit proces van krachten bundelen. Inmiddels is het moment aangebroken waarop de fusie tussen voornoemde parochies daadwerkelijk gerealiseerd kan worden. Bij dit alles zijn de parochianen steeds betrokken geweest.

Overeenkomstig en op grond van mijn bevoegdheid daartoe, zoals bepaald in canon 515 van de Codex Iuris Canonici (C.I.C.) en met inachtneming en van toepassing-verklaring van Canon 121 (C.I.C.) heb ik, na de Priesterraad, in vergadering bijeen d.d. 25 november 2014, gehoord te hebben, besloten uw parochies samen te voegen, zodat hieruit één nieuwe parochie ontstaat in de zin van Canon 515 (C.I.C.). Met ingang van 1 januari 2015 voeg ik samen de parochies H. Joannes de Dooper te Pijnacker, O.L.V. Geboorte te Berkel en Rodenrijs, St. Willibrord te Bergschenhoek, H. Bartholomeus te Noordorp en O.L.V. Visitatie te Bleiswijk en richt ik in hetzelfde territorium één nieuwe parochie op die hierbij de naam of de titel “Christus Koning” krijgt.

Overeenkomstig Canon 121 (C.I.C.) verkrijgt de nieuwe parochie met ingang van 1 januari 2015 alle zaken- en vermogensrechten eigen aan de vijf fuserende parochies, en neemt zij alle verplichtingen op zich, die op dezen rusten. Hieronder zijn begrepen alle rechten en plichten, schulden en bezittingen, overeenkomsten en fundaties, hypotheeken, geldleningen e.d., zoals deze overeenkomstig Canon 1283 (C.I.C.) zijn vastgesteld op een inventarislijst, en overigens ook die daarbij niet genoemd zijn doch geacht moeten worden hier eveneens onder te vallen.

Het bestuur van de parochie draag ik op ervoor te zorgen dat alle nodige regelingen voortkomend uit dit besluit naar canoniek en naar Nederlands recht worden nageleefd en tevens dat een en ander zal worden vastgelegd in een notariële akte.

Met ingang van 1 januari 2015 benoem ik de zeereerwaarde heer W.T.M. Kuipers tot moderator/pastoor, de zeereerwaarde heer M.J.A.J. van Zaal tot parochievicaris, de eerwaarde heer P.R. Tolsma tot diaken en verleen ik kerkelijke zending aan mevrouw M.J.C. Wijsman-Strijbosch en de heer C.M.L.P. Bracco Gartner als pastoraal werk(st)er. Aan hen vertrouw ik de pastorale zorg toe in de nieuwe parochie “Christus Koning”.

Eveneens met ingang van 1 januari 2015 benoem ik tot leden van het bestuur van de parochie “Christus Koning” de heer L.N.M. van Adrichem, tevens vice-voorzitter, mevrouw A.A. van Kaam-van Westhreenen (secretaris), de heer R.M. Schuring (penningmeester), de heer H.H. Junggeburst, de heer M.J.C. Knol, de heer A.A.H. Teunissen, de heer C.J. van der Kraan, de heer D. van Vliet, de heer F.A. van der Graaff en de heer J.J.J.M. van der Burg. Hun benoeming is conform het “Algemeen Reglement voor het Bestuur van een Parochie”, voor een eerste termijn van vier jaar, eindigend op 1 juni 2018. Het bestuur zal zelf voor een rooster van aftreden zorg dragen.

Allen die tot 1 januari 2015 behoren tot de parochies H. Joannes de Dooper te Pijnacker, O.L.V. Geboorte te Berkel en Rodenrijs, St. Willibrord te Bergschenhoek, H. Bartholomeus te Nootdorp en O.L.V. Visitatie te Bleiswijk, verklaar ik vanaf die datum te behoren tot de nieuwe parochie “Christus Koning”. De grenzen van de parochie zullen in een later stadium worden vastgesteld, doch komen overeen met de buitenste begrenzing van de oude parochies.

Dit besluit dient op de gebruikelijke wijze aan de parochianen bekend gemaakt te worden. Binnen de termijn van tien nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig Canon 1734 C.I.C. aan mij een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden. Als datum voor betekening van dit decreet bepaal ik 23 december 2014.

De clustervorming heeft vooral ten doel om krachten vrij te maken voor de eigenlijke en wezenlijke opdracht van elke geloofsgemeenschap om de Kerk present te stellen in de samenleving van vandaag, met al zijn complexe vragen, problemen, uitdagingen en mogelijkheden. Bij het realiseren van deze uitdaging wens ik u van harte Gods zegen toe.

Met vriendelijke groet en zegenwens,

In Christo,

Rotterdam, 23 december 2014

+ J.H.J. van den Hende
bisschop van Rotterdam

Dr. F.J. Vermeulen
kanselier

BENOEMINGEN EN ONTSLAGEN

9 juli 2014

C.A.L.M. Suijker benoeming tot lid van het bestuur van de Bisschoppelijke Brielse Commissie voor een tweede periode van vier jaar.

J.F.A. ten Berge benoeming tot lid van het bestuur van de Bisschoppelijke Brielse Commissie voor een tweede periode van vier jaar.

1 augustus 2014

Mevr. K. Bos goedkeuring en kerkelijke zending als geestelijk verzorgster in Aafje, Thuiszorg, Huizen en Zorghotels, locatie: Schiehoven en De Vijf Havens te Rotterdam.

H.M. de Blécourt eervol ontslag als rector van verzorgingshuis Laurens, locatie Huize St. Petrus te Berkel en Rodenrijs.

4 augustus 2014

W. Lemmens eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werker van de parochie H. Driekoningen te Den Haag (met pensioen).

14 augustus 2014

K.E. Deku s.v.d. benoeming tot priester-assistent van de parochie St. Jan de Doper te Gouda e.o.

1 september 2014

Dr. M.-R. Hoogland c.p. benoeming tot priester-assistent van de studentenparochie Catharina van Alexandrië, locatie Sanctus Laurentius te Rotterdam.

G.A.C. van Paassen eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal medewerker van de parochie De Vier Evangelisten te Den Haag en goedkeuring en kerkelijke zending als pastoraal werker van de parochie St. Jan de Doper te Gouda e.o. (1 jaar).

10 september 2014

Dr. A. Kunnekkadan Devassy s.v.d. benoeming tot pastor van de parochie De Goede Herder te Schiedam (0.5 fte).

1 oktober 2014

W.E.F.M. Froger benoeming tot lid van het bestuur van Pro Nobis et Posteris.
C.J. van der Voort eervol ontslag als lid van het bestuur van Pro Nobis et Posteris.

Drs. A.L. Langerhuizen eervol ontslag als administrator van de parochie H. Agnes te Den Haag.

G.J. Clavel benoeming tot diaken van de parochie HH. Petrus en Paulus te Leiden (2 jaar).

1 november 2014

Mevr. dr A.M.G. de Jong-van Campen eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als projectmedewerkster parochiecatechese/jeugd- en jongerenwerk van de parochie Pax Christi te Woerden e.o.

15 november 2014

B.S. Bosma benoeming tot pastor van de federatie HH. Clara en Franciscus te Langeraar e.o.

J.P.H.M. van Adrichem benoeming tot diaken van de parochie De Vier Evangelisten te Den Haag.

G.A.C. van Paassen benoeming tot diaken van de parochie St. Jan de Doper te Gouda e.o.

10 december 2014

Opheffing van de Stuurgroep Leren en ontslag van de leden (de eerwaarde heer A.M. van Aarle, mevr. J.J.M. de Boer-Jacobs, mevr. P.C.M. Feijen-Redegeld en mevr. G.A.M. Willers-van Oostwaard).

Opheffing van de Stuurgroep Pastoraat en ontslag van de leden (drs H.J. Steneker, mevr. B.M.M. Teule-Paus, mevr. drs. N.H.M. van Spelde-Janssen, de zeereerwaarde heer G.Th.J. Lansbergen).

VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 23 september 2014 (2014-3)

Inhoudelijk gesprek: de gebedsleiders en hun plek in de gemeenschap

De Priesterraad spreekt over de vraag hoe de gebedsleiders in de parochiegemeenschappen functioneren.

In het cluster Rotterdam Rechtermaasoever is één gebedsleider actief. Daarnaast is er een waaier van parochianen die gebedsvieringen verzorgen. Hoe verhouden die zich tot elkaar?

In de federatie H. Franciscus tussen duin en tuin zijn meerdere gebedsleiders actief. Sommigen zijn al aan de derde termijn begonnen. Het bisdom houdt niet strikt vast aan twee termijnen van vier jaar, mits er structureel overleg is tussen eindverantwoordelijke pastoor en gebedsleider over het functioneren en over het aanvaarden van een nieuwe termijn. Het is belangrijk dat vrijwilligers een goede cursus volgen (Pastorale School en het curriculum voor de gebedsleider). Dat legitimeert de rol die de gebedsleiders in de parochie krijgen. Het is jammer dat niet elke vrijwilliger die je vindt ook bereid is om een cursus te volgen.

Hoe functioneert de gebedsleider in relatie tot de buitengewone bedienaar van de communie? Het gaat hier om twee onderscheiden functies. De gebedsleider gaat voor in gebedsdiensten en niet in woord- en communievieringen.

Het wordt ingewikkeld om de gebedsleiders opnieuw in te delen in het rooster, wanneer een aantal kerken aan de eredienst wordt onttrokken. Er zijn minder kerken en vaak ook minder vieringen in de kerken die nog wel open zijn, met name op zaterdagavond.

Het aantal avondwakes loopt sterk terug. Er zijn daarom minder gebedsleiders nodig en er wordt steeds vaker om elementen uit de avondwake gevraagd in de uitvaartviering. In het weekend wordt nog wel een beroep op de gebedsleider gedaan. Er zijn minder priesterassistenten of deze zijn om redenen onverwacht verhinderd. Er zijn lokale groepen - zoals het Amosgilde in het Westland (mensen die uit hun beroep geroepen

worden om het Woord te verkondigen - die speciale vieringen verzorgen, zoals in de Advent of in de meimaand.

Er zijn minder gebedsleiders nodig als de vieringen op elkaar worden afgestemd. Het is goed de gebedsleiders te koesteren, want zij worden met enige regelmaat ingeroosterd, maar de gebedsleider lijkt minder hard nodig dan vroeger.

Het verzorgen van een avondwake maakt deel uit van het uitvaartbeleid van de parochie en daar zijn derhalve criteria voor, zoals lezingen uit de Schrift. In het kerkgebouw moet de dienst een kerkelijke invulling hebben. In het Westland is daar federatiebreed uitwisseling over en mensen worden er op toegerust. Het pastoraal team ondersteunt en monitort. Het federatiebestuur stemt hiermee in. Dit geeft de gebedsleider rugdekking.

Het dalend aantal uitvaarten zal het aandeel 'uitvaart' in het scholingsaanbod relativeren. Het verzorgen van uitvaarten vergt professionaliteit. In het Westland zijn uitvaarten voorbehouden aan de teamleden. Leken verzorgen alleen de avondwake. De avondwake is echter niet overal usance. In de federatie Westland wordt daar wel veel gebruik van gemaakt.

Er wordt voor gepleit om in een nieuwe cursus uit te leggen wat eucharistie is en hoe je daarmee omgaat. Dat kan ook nuttig zijn voor andere vrijwilligers, zoals de kosters. Ook moet er aandacht zijn voor de verkondiging door een gebedsleider. Een verkondiging moet doorleefd zijn. Is een preeklezing een goed alternatief? Een gebedsviering is lastiger dan een woord- en communieviering, omdat er minder rituelen zijn. Dat is een extra element in de scholing. Ook zou het curriculum aandacht moeten besteden aan een andere manier van bidden. Vraag: kan er ook meer aandacht zijn voor het lezen en het uitleggen van de Schrift als gelovigen bijeen komen?

De gebedsleider in spe moet in ieder geval de Pastorale School hebben gevolgd met uitgang liturgie (later vervangen door de opzet in modules). Aan het begin en aan het eind van de cursus voor gebedsleider wordt de kennis getoetst. Het pastorale team vraagt vrijwilligers om deel te nemen aan de cursus. Ook dat is een toetsingsmoment. Er wordt door het bisdom regelmatig een terugkomdag voor gebedsleiders georganiseerd.

De suggestie wordt gedaan om intervisie te organiseren met iemand van het pastorale team erbij. Leden van een werkgroep kunnen periodiek aanwezig zijn in een viering, die geëvalueerd kan worden met de pastorale beroepskracht erbij. Er kan een aanbod worden gedaan in clusterverband, bijvoorbeeld over het gebed of over de Schrift. Het is voorts belangrijk om de gebedsleider goed te presenteren in de parochies met een liturgisch moment.

Er is veel respect voor de inzet van de gebedsleider. Vaak zijn zij beroepsmatig actief en doen dit erbij naast werk en gezin.

VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 25 november 2014 (2014-4)

Inhoudelijk gesprek: de relatie tussen school en parochie (voortzetting gesprek juni 2014)

De Priesterraad spreekt over de relatie tussen school en parochie. Bisschoppelijk gedelegeerde voor het onderwijs, L. Stalmeier, herinnert aan de suggestie uit een eerdere bespreking in de Priesterraad om tot een praatpapier te komen ter zake de relatie school-parochie. Ter voorbereiding van een dergelijk praatpapier was een document ter bespreking ingebracht in de Priesterraad. Mevr. Stalmeier vraagt de leden van de Priesterraad om te reageren op het ingebrachte stuk.

Het is belangrijk om te werken aan bewustwording van met name de gelovige motivatie en aan het uitspreken ervan. Het gaat om het op gang brengen van een gesprek binnen het team van vrijwilligers dat betrokken is, alvorens daadwerkelijk naar de scholen te gaan. Een zekere vorm van steun of betrokkenheid vanuit de school zelf is nodig.

Gaat het om mensen die al een zeker contact hebben of om het zoeken naar ambassadeurs, dragers? Volgens L. Stalmeier kan het allebei. Er zijn meer profielen mogelijk, zoals een goede band, geen band, leerkrachten die het belang van een goede relatie zien, maar er minder ervaring mee hebben, enzovoort.

Worden de waarden uit de bijlage ook gespecificeerd? L. Stalmeier antwoordt bevestigend. Het RVKO heeft zeven waarden. Verbondenheid is daar een van. Evangelie of Christus is geen vanzelfsprekende waarde, of de verbondenheid met Christus en het evangelie.

Het format is ook geschikt voor een gesprek met werkgroepen, zoals de werkgroep gezinsmis. Door eerst bij jezelf te beginnen en stapsgewijs te werken, ontstaat een inhoudelijk gesprek dat van de mensen zelf uitgaat. Je komt dan op de geloofslaag uit.

Hoe verhoudt het format zich tot het belang van een gesprek met de officiële vertegenwoordigers van de scholen? L. Stalmeier zegt dat niet alle scholen

veel contact hebben met het parochiebestuur. Het is dan een goede stap om te zetten met het oog op kennismaking. Een belangrijke vraag om scholen te stellen zonder ze te overvragen is: wat wil de school, wat willen wij als parochie, voor de leerlingen? Katholiek onderwijs is bestemd voor ieder kind (zie 'Beziel en zelfbewust'), maar de samenstelling van de scholen is vaak heel divers. Er zijn scholen met meer dan veertig nationaliteiten. Zo'n 80% van de leerlingen en docenten heeft geen gelovige achtergrond. Vriendelijke duidelijkheid is belangrijk en wordt ook op prijs gesteld.

Als het gaat om docenten op katholieke scholen, geeft L. Stalmeier aan dat er diversiteit is, maar dat een professionele identiteit zichtbaar en hoorbaar mag zijn. Dat is een spanningsveld en daarom is bewustwording zo belangrijk.

Waar het gaat om geloofscommunicatie kun je deze niet zonder meer als aanwezig veronderstellen op de katholieke school. Het is goed om het gesprek in de parochie aan te gaan en het vervolgens op school in gesprek te brengen.

Respect is belangrijk, zodat je in vrijheid over je geloof kunt spreken. Het is goed om iets van jezelf en van je gelovige identiteit te delen en zo een echt gesprek op gang te brengen. Het is belangrijk om op een positieve manier met scholen het gesprek aan te gaan.

De invalshoeken van het RKVO zijn aansprekend, met name het goed nabuurschap. Dat kan al door als parochie de school een kaartje te sturen en een goed nieuw jaar toe te wensen of de nieuw gebouwde school een cadeautje te sturen. Een ander voorbeeld is de persoonlijke uitnodiging voor Lucas Cooking met een praatje bij de maaltijd. Kleine contacten brengen je als bijna vanzelf bij de meer inhoudelijke samenwerking. Het stilstaan bij het zelf gelovig zijn legt de basis onder een praktische uitwerking.

De rol van de identiteitsbegeleider is dat zij actief contact kunnen leggen en bruggen kunnen slaan tussen parochie en school als er geen relatie is. Zij spelen dan een verbindende rol. Ze worden aangesteld vanuit de kerk met een akkoordverklaring en zijn in dienst van het schoolbestuur. Hun aantal is beperkt. L. Stalmeier is bij tijd en wijle aanwezig bij het overleg van de identiteitsbegeleiders.

NECROLOGIE

Bernardus Johannes van Bommel

geboren op 4 april 1920 te 's-Gravenhage en priester gewijd op 22 september 1945.

Ben van Bommel was na zijn wijding actief als priester assistent in de parochie te Haastrecht. Daarna was hij achtereenvolgens kapelaan in de parochie te Alphen aan den Rijn (1946) en in de parochie H. Hippolytus te Delft (1951). In 1953 werd hij kapelaan van de parochie H. Laurentius te Voorschoten en combineerde hij deze functie als conrector van Huize Bijdorp en als moderator en godsdienstleraar van de R.K. Middelbare Meisjesschool te Voorschoten. In 1958 werd hij benoemd tot Bisschoppelijk Hoofdinspecteur van het Lager Onderwijs in het bisdom Rotterdam. In 1965 volgde zijn benoeming tot Bisschoppelijk Gedelegeerde voor het Onderwijs en Catechese. Op 1 februari 1977 werd hij eervol ontslagen uit deze functie en werd hij benoemd tot rector van het bejaardencentrum 'De Mantel' te Voorburg. In 1995 werd hem vanwege het bereiken van de canonicke leeftijd eervol ontslag uit de gewone ambtsbediening verleend. Hij bleef daarna als rector de werkzaamheden in het bejaardencentrum 'De Mantel' voortzetten. Op 1 oktober 2005 werd hem op eervolle wijze ontslag verleend en werd hij ontheven van de kerkelijke zending en opdracht. Het deed hem goed dat er een opvolger was om het werk aan over te dragen.

Rector Ben van Bommel heeft zich 69 jaar als priester voor de Kerk ingezet, eerst voor het bisdom Haarlem en vanaf 1956 voor het bisdom Rotterdam. Hij was de oudste priester van het bisdom. Voor zijn inzet voor de katholiciteit van het onderwijs zijn wij hem veel dank verschuldigd. Met veel wijsheid heeft hij als gedelegeerde de bewogen jaren in de onderwijswereld gevolgd en begeleid.

Bij gelegenheid van zijn vijftigjarig priesterjubileum op 22 september 1995 verscheen een verhalenbundel van zijn hand met de titel "Ik hou van jou". Als priester heeft Ben van Bommel zich ingezet voor het geloofsleven van alle generaties, van de schooljeugd tot en met de ouderen in 'De Mantel'. Moge de Heer hem nu met liefde tegemoet treden, zijn dienstwerk gedurende zovele jaren als priester indachtig zijn en hem opnemen in Zijn huis van eeuwig leven.

Op woensdag 30 juli is hij onverwachts overleden.

Martinus Engelbertus Hendrikus Oostdam

geboren op 1 oktober 1943 te Noordwijkerhout en priester gewijd op 6 juli 1968.

Martin Oostdam was na zijn wijding kapelaan in de parochie St. Jan voor de Latijnse Poort te Rotterdam-Hoogvliet (1968). In 1972 werd hij benoemd tot deservitor in dezelfde parochie waarna in 1974 zijn pastoorsbenoeming volgde. Met ingang van 16 juni 1985 werd hem uit deze parochie ontslag verleend en werd hij per diezelfde datum benoemd tot pastoor van de parochie St. Joris te Ridderkerk. Op 1 oktober 2008 werd hem op eigen verzoek eervol ontslag verleend als pastoor en werd hij voor 0.5 fte benoemd tot administrator van diezelfde parochie. Met ingang van 1 september 2011 werd hem uit deze functie eervol ontslag verleend en ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam.

Martin Oostdam was vergroeid met Ridderkerk, zeker omdat hij er zo lang pastoraal werkzaam was, de mensen goed kende en met hen een band had opgebouwd. In dit van oorsprong overwegend protestantse gebied zocht hij actief naar vormen van samenwerking en gezamenlijkheid waar dat mogelijk was. Hij vond het belangrijk dat de St. Jorisparochie zich op maatschappelijk gebied zou profileren en was daarom verbonden met het Interkerkelijk Diaconaal Beraad en de Wereldwinkel. De parochie werd tevens uitdeelpunt van de Voedselbank.

Toen duidelijk werd dat pastoor Oostdam ernstig ziek was, hebben veel mensen hem een kaartje met een persoonlijk woord gestuurd en zo uiting gegeven aan de onderlinge verbondenheid. Tijdens zijn kortstondig ziekbed waren deze blijken van medeleven reden tot dankbaarheid. Ze deden Martin Oostdam zichtbaar goed. Moge de Heer hem nu met liefde tegemoet treden en hem opnemen in Zijn huis van eeuwig leven.

Op woensdag 6 augustus is hij, na een kortstondig ziekbed en voorzien van het H. Sacrament der zieken, overleden.

Joseph Marie Andreas Hilgersom

geboren op 9 december 1931 te Leiden en priester gewijd op 15 juni 1957.

Pastor Jos Hilgersom werd na zijn wijding tot kapelaan benoemd in de parochie H. Joseph te Wassenaar (1957). Op 16 augustus 1958 kreeg hij van de bisschop van Rotterdam de opdracht zijn studie aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen voort te zetten. Op 18 augustus 1966 werd hij benoemd tot leraar klassieke talen aan het kleinseminarie 'Leeuwenhorst' te Noordwijkerhout. In 1973 werd hij aangesteld als docent Griekse en Latijnse talen aan de Leidse Universiteit. Op 9 december 1996 werd hem uit deze functie eervol ontslag verleend en kreeg hij tevens ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam.

Jos Hilgersom was dankbaar voor het ene jaar dat hij in het pastoraat mocht werken. Hij werd met veel plezier leraar klassieken op 'Leeuwenhorst'. Dat plezier werd wel danig op de proef gesteld toen de priesteropleiding meer en meer veranderde in een college voor leerlingen in het algemeen. Uiteindelijk ging hij Griekse en Latijnse talen doceren aan de Leidse universiteit. Dit werd een langdurige periode waarin hij zich gelukkig voelde. De laatste ruim twintig jaren woonde hij met plezier in Park Overbosch in Voorhout. Tevreden ging Jos zijn eigen stille gang; hij genoot van het vertaalwerk en van zijn muziek. Elke dag vierde hij de H. Eucharistie en onderhield het contact met zijn vrienden die tegelijk met hem gewijd waren. Een man in vrede, voor wie zijn rozenkrans een houvast was.

Het bisdom is veel dank verschuldigd aan mevrouw Ruijgrok en de heer Van Gessel voor hun ondersteuning aan pastor Hilgersom.

Op donderdag 6 november 2014 is hij, voorzien van het H. Sacrament der zieken, overleden.

Mr. Cornelis Stam

geboren op 8 juli 1935 te Amsterdam en priester gewijd op 8 november 1986.

Pastoor Kees Stam werd na zijn wijding benoemd tot priester-assistent in de parochie HH. Michaël en Clemens te Rotterdam. Op 1 januari 1987 volgde zijn benoeming tot pastoor van de parochie H. Bartholomeus te Schoonhoven. Op 1 december 1988 werd hij benoemd tot pastoor van de parochie HH. Michaël en Clemens te Rotterdam. Uit die taak werd hem op 15 juni 2007 op eigen verzoek en om gezondheidsredenen eervol ontslag verleend en tevens ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam. Hij bleef nog tot november 2010 als administrator aan de parochie verbonden.

Kees Stam was een fijnzinnig mens, rustig, beheerst, erudiet. Bescheiden van karakter en met een sobere levenswijze. Vasthoudend ook.

Hij studeerde eerst Nederlands Recht om vervolgens het notariaat in te gaan. In de marge van die werkzaamheden kwam zijn priesterroeping tot rijpheid, iets wat hij later heeft omschreven als een 'zichzelf terugvinden'. Het priesterschap hoorde bij hem en hij heeft het in volstrekte trouw aan de Kerk beleefd en geleefd. Mensen vonden in hem een geduldig pastor, een inspirerende geloofsgetuige.

Het bisdom is veel dank verschuldigd aan mevrouw mr. Schruer en mevrouw Westerveld, die pastoor Stam met veel zorg hebben omringd.

Op 5 december 2014 is hij, voorzien van het H. Sacrament der Zieken, overleden.

Antonius Jacobus Carolus van Aerde

geboren op 22 mei 1931 te Den Haag en diaken gewijd op 22 september 1990.

Ton van Aerde werd na zijn wijding tot diaken benoemd in de parochie H. Liduinaparochie te Den Haag. Op 1 maart 2003 werd hem op zijn verzoek eervol ontslag verleend en daarmee eervol ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam.

Ton van Aerde vervulde zijn ambt van diaken met grote inzet. Hij had oog voor de persoonlijke noden van mensen. Hij was hen nabij. Hij bezocht ouderen en hielp hen hun leven op Christus georiënteerd te houden. Zij waren hem dankbaar voor alle gesprekken die hij met hen voerde. Gedurende zijn diaconaat heeft hij vele parochianen naar hun laatste rustplaats gebracht.

Hij genoot ervan om zijn zeven kleinkinderen te zien opgroeien. De komst van vier achterkleinkinderen vormde een nieuwe bron van vreugde. Na zijn emeritaat hield hij zich bezig met het lezen van boeken onder andere op het gebied van theologie en filosofie. De afgelopen maanden ging zijn gezondheid langzaam achteruit. Na een ziekenhuisopname van enkele weken is hij in Huize Westhoff te Rijswijk rustig ingeslapen.

Op vrijdag 19 december 2014 is hij overleden.

INHOUD

Jaargang 59 juli-december 2014 Nummer 3-4

NIEUW BOUWWERK AANPAK EN PREVENTIE SEKSUEEL MISBRUIK EN GRENDOVERSCHRIJDEND GEDRAG 1 juli 2014	97
NEDERLANDSE KERKPROVINCIE PUBLICEERT EEN “KLEIN MISSAAL” 14 augustus 2014	99
TOELICHTING BIJ DE NIEUWE GEMEENSCHAPPELIJKE VERTALING VAN HET GEBED DES HEREN	101
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de Nationale Bedevaart Brielle 2014 ‘Daden van Liefde’, Bedevaartskerk van de HH. Martelaren van Gorcum te Brielle, 12 juli 2014	105
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de priesterwijding van Bouke Bosma en de diakenwijding van Jos van Adrichem, Iwan Osseweijer en Bertran van Paassen, Kathedraal HH. Laurentius en Elisabeth, 15 november 2014	110
INLEIDING van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de Katholieke Gezinsdag, Oegstgeest, 5 oktober 2014, ‘Huwelijk en gezin en Daden van Liefde’	114
INLEIDING van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij Faculteitsdag (TST), Utrecht, 28 november 2014, ‘De plaats en het eigene van de liturgische koormuziek in de liturgie van de Kerk’	122
DECREET Samenvoeging van de Parochiële Caritasinstelling van de voormalige parochie Zalige Titus Brandsma te Dordrecht, de PCI Zwijndrechtse Waard te Zwijndrecht en de Vereniging van Caritasinstellingen Dordrecht-Zwijndrecht te Dordrecht en oprichting van de “Parochiële Caritasinstelling van de parochie H. Theresia van Ávila”	131
DECREET Onttrekking kerk H. Jacobus de Meerdere te Oude Wetering aan de goddelijke eredienst	133
DECREET Onttrekking kapel van Huize Emmaus te Zoeterwoude Dorp aan de goddelijke eredienst	134
DECREET Onttrekking kerk H. Franciscus te Arkel aan de goddelijke eredienst	135

DECREET tot sluiting van de R.K. Kerk O.L. Vrouw van Fatima te Alblasserdam	136
DECREET tot sluiting van de R.K. Emmanuelkerk te Dordrecht	141
DECREET Samenvoeging van de parochies H. Agnes, H. Antonius Abt, H. Driekoningen, H. Ignatius van Loyola, H. Jacobus de Meerdere en H. Willibrord en de oprichting van de parochie “Maria Sterre der Zee” te Den Haag	145
DECREET Samenvoeging van de parochies H. Joannes de Dooper te Pijnacker, O.L.V. Geboorte te Berkel en Rodenrijs, St. Willibrord te Bergschenhoek, H. Bartholomeus te Nootdorp en O.L.V. Visitatie te Bleiswijk en de oprichting van de parochie “Christus Koning”	148
 BENOEMINGEN EN ONTSLAGEN	 151
 VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 23 september 2014 (2014-3)	 153
VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 25 november 2014 (2014-4)	156
 NECROLOGIE	 158